

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901.

Andra Kammaren.

N:o 41.

Onsdagen den 22 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11 och bankoutskottets memorial n:o 12.

Efter föredragning vidare af särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande de i särskilda utskottets utlåtande n:o 11 framlagda förslag till ny värnpligtslag och till ny härordning, begärdes ordet af

Herr vice talmannen *Swartling*, som yttrade:

Jag ber att få hemställa, att det nu senast föredragna särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 12 måtte sättas främst på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bland då två gånger bordlagda ärenden.

Jemte det ifrågavarande memorial åter bordlades, biföll kammaren hvad herr vice talmannen hemställt.

§ 3.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af väckta motioner angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 142, hvilken blifvit till lagutskottet hänvisad, hade herr *C. A. Lindhagen* hemställt, »att Riksdagen ville

*Andra Kammarens Prot. 1901. N:o 41.*

1

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.*

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

**1:o** för sin del antaga:  
**dels** följande

## Lag

**angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom.**

### 1 §.

Bolag eller förening för ekonomisk verksamhet må ej förvärfva fast egendom å landet inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs eller Kopparbergs län, der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gälle dock ej, när fråga allenast är om tomt eller upplagsplats, hvilken erfordras för bolagets eller föreningens verksamhet, eller om vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

### 2 §.

För enskild person, hvilken idkar träförädlings- eller trävarurörelse, med hvars utöfvande följer skyldighet att föra handelsböcker, skall hvad i 1 § är stadgadt om bolag och förening för ekonomisk verksamhet jemväl ega tillämpning, dock ej i det fall, att fastighet genom arf eller giftorätt tillfallit sådan näringsidkare.

### 3 §.

Har aftal tillkommit utan Konungens samtycke, der sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

Kommer lagfart på grund af aftalet ändock till stånd, och varder ej inom ett år derefter klander å aftalet anhängiggjort, vare så ansettd, som hade förvärfvet skett med Konungens samtycke.

Fråga, huruvida aftal må på grund af denna lag anses ogildt, ege, förutom sakegare, jemväl allmän åklagare anhängiggöra.

### 4 §.

Har genom testamente bortgifvits fast egendom till någon, som enligt denna lag ej må förvärfva densamma, och varder ej före gifvarens död Konungens samtycke lemnadt, vare testamentet i denna del utan verkan, der det i laga ordning klandras.

Lemnas testamentet oklandradt och kommer förty lagfart till stånd, må ändock fråga om testamentets ogiltighet enligt denna lag kunna af allmän åklagare anhängiggöras inom ett år från det lagfart beviljats.

## 5 §.

Bank eller annan penningeinträttning, så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser;

dels — under förutsättning att ofvanstående lag antages — följande

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

## Lag

**om ändrad lydelse af 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmans-  
klyfning, egostyckning och jordafsöndring.**

Härigenom förordnas, att 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Från hemman, hvarifrån jordafsöndring får ske, må ock afsöndras vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet; och gälle om sådan afsöndring i tillämpliga delar hvad här ofvan i fråga om jordafsöndring är föreskrifvet. I Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs och Kopparbergs län må vattenfall af större betydelse ej afsöndras med mindre Konungen dertill gifvit lof; och skall förty väckt fråga om afsöndring af något inom nämnda län beläget vattenfall af Konungens befallningshafvande underställas Konungens pröfning, derest Konungens befallningshafvande efter verkställd utredning finner vattenfallet vara af sagda beskaffenhet.

Hvad sålunda är stadgadt kommer dock icke att göra någon ändring uti det, som rörande strömfall å kronohemmans område är särskildt förordnadt».

2:o för sin del antaga följande

## Lag

**angående inskränkning af egostyckningsförfarandets tillämpning.**

Härigenom förordnas, att hvad lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 stadgar i afseende å egostyckning, tills vidare ej skall ega tillämpning inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands och Gefleborgs län; dock skola redan påbörjade egostyckningsförrättningar i enlighet med lagen fullföljas.

3:o för sin del besluta:

att vid afvittringarne ofvan odlingsgränsen inom Dorotea och Vilhelmina socknar skall den andel af hvardera socknens skogsanslag, som öfverstiger nödigt husbehof, afsättas till en eller flera allmänningar i enlighet med de bestämmelser, Kongl. Maj:t kan närmare meddela.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

4:0 i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla:

att Kongl. Maj:t täcktes, till fullföljande af afvittringarnes syfte, egna särskild uppmärksamhet åt angelägenheten att vidmagthålla jordbruket på de afvittrade hemmanen och i synnerhet dem, som egas af sågverksbolag, samt i öfrigt taga initiativ till befrämjande af jordbruket inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.»

Det under punkten 4 i denna motion framställda yrkande hade på grund af stadgandet i 55 § 3 mom. riksdagsordningen upprepats i en särskild motion, n:o 143, hvilken, äfvenledes hänskjuten till lagutskottet, handlagts gemensamt med förenämnda motion.

I sammanhang med dessa motioner hade utskottet till behandling förehaft jemväl en af herr *A. Wiklund* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 101, hvori yrkats, att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till ändring i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 äfvensom de författningar, som deraf kunna beröras, i syfte att vid styckning af inegor från skogsmarken inom de nordliga delarne af vårt land nödig hänsyn tages till skogsbehof och betesrätt för hvarje egolott, som är afsedd för sjelfständigt jordbruk.

Uti ifrågavarande utlåtande hemställde utskottet:

1:o) att Riksdagen, med afslag å de under punkten 1 i motionen n:o 142 framlagda lagförslag, måtte, i anledning af samma motion samt motionen n:o 143, i skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det kan befinnas behöfligt och lämpligt att vidtaga särskilda åtgärder, egnade dels att vidmagthålla och stärka den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne, dels ock att befrämja jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar, samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag härutinnan, hvartill förhållandena kunna anses föranleda;

2:o) att Riksdagen, med afslag å den under punkten 2 i motionen n:o 142 gjorda framställning, måtte, i anledning af motionen n:o 101, i skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, i hvilken omfattning och på hvad sätt vid egostyckning i Norrland och Dalarne inegolott, som genom styckning skiljes från skogsmark, må kunna tillförsäkras rätt till bete och skogsfång å sådan mark, samt snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till den lagändring, som för vinnande af dylikt syfte kan vara erforderlig; samt

3:o) att Riksdagen, i anledning af den under punkten 3 i motionen n:o 142 gjorda hemställan, måtte i skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes ej mindre tillse, på hvad sätt och i hvad omfång vid afvittringarna ofvan odlingsgränsen inom Dorotea och Vilhelmina socknar det socknarne tillkommande skogsanslag må kunna afsättas till bildande af en eller flera allmänningar, samt för Riksdagen framlägga förslag till dylika bestämmelser, än äfven föreskrifva vidtagande af sådana åtgärder, att arbetet med dessa afvittringar ej må fullföljas längre än att hinder derigenom ej må möta för sådana allmänningars bildande.

Reservationer hade vid utlåtandet afgifvits:

*beträffande punkten 1:o i utskottets hemställan:*

af herrar *Sandqvist* och *Sörensson*, som ansett utskottets hemställan i berörda punkt hafva bort erhålla denna lydelse: »att Riksdagen, med afslag å de under punkten 1 i motionen n:o 142 framlagda förslag, måtte i anledning af samma motion samt motionen n:o 143 i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder kunna finnas behöfliga och lämpliga för vidmagthållande af den jordegande befolkningen i Norrland och Dalarne och för bevarande af möjligheten till jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar, samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag härutinnan, hvartill förhållandena kunna anses föranleda;

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

af herr *Almgren*, som jemväl varit skiljaktig i fråga om vissa delar af motiveringen; samt

af herrar *Zetterstrand*, *Nilsson* i Skärhus, *Andersson* i Helgesta, *Lindhagen*, *Redelius*, *Sjöberg*, *Andersson* i Löfhult och *Wiklund*, hvilka hemstält:

a) att Riksdagen med anledning af punkten 1 motionen n:o 142 samt motionen n:o 143 måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes *dels* så snart ske kan låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftningsåtgärder, egnade att vidmagthålla och stärka den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne, *dels* i öfrigt egna uppmärksamhet åt angelägenheten att befrämja jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar samt för Riksdagen framlägga de förslag i detta afseende, hvartill förhållandena kunna anses föranleda; samt

b) att Riksdagen måtte, i afvaktan på åstadkommandet af den i förenämnda skrifvelses första punkt begärda lagstiftning, för sin del antaga följande

## Lag

angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom.

### 1 §.

Bolag eller förening för ekonomisk verksamhet må ej förvärfva fast egendom å landet inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs eller Kopparbergs län, der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gulle dock ej, när fråga är allenast om tomt eller upplagsplats, hvilken erfordras för bolagets eller föreningens verksamhet, eller om vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

### 2 §.

Har aftal tillkommit utan Konungens samtycke, der sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarna.  
(Forts.)

## 3 §.

Bank eller annan penningeinträttning, så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser.

Denna lag skall gälla tills vidare intill den 1 september 1904.»

*beträffande punkten 2:o i utskottets hemställan:*

af herr *Lindhagen*, som hemställt,

a) att Riksdagen måtte aflåta den i punkt 2 af utskottets betänkande angifna skrifvelse med tillägg, att utom bete och skogsfång äfven odlingslägenheter böra så vidt möjligt tilläggas inegolott, som skiljes från skogsmark;

b) att Riksdagen ville, i afvaktan på åstadkommandet af den i berörda skrifvelse begärda lagstiftning, för sin del antaga den under andra punkten i min motion föreslagna lag angående inskränkning af egostyckningsförfarandets tillämpning;

*samt beträffande punkten 3:o i utskottets hemställan:*

af herrar *Zetterstrand*, *Nilsson* i Skärhus, *Andersson* i Helgesta, *Lindhagen*, *Redelius*, *Sjöberg*, *Andersson* i Löfhult och *Wiklund* i afseende å motiven för utskottets hemställan under denna punkt.

Sedan *punkten 1* blifvit föredragen, anförde

Herr *Lundgren*: Helt säkert finnes icke i Riksdagen någon enda ledamot, som icke med glädje skulle se, att de nordliga länen kunde ju fortare desto bättre nå den utveckling, som bör kunna påräknas i följd af deras stora naturliga resurser, och fördenskuil vilja också alla gerna vara med om att från statens sida lemnas allt det understöd, som rimligen kan begäras för detta ändamål. Så långt är enigheten fullständig, men den nu föreliggande motionen såväl som de till dess understödjande hållna möten synas ådagalägga en helt annan uppfattning angående *val af medel* för att vinna det af alla önskade målet, än hvad jag kan instämma uti. Det föreslagna förbudet för bolag att förvärfva fast egendom är efter min förmening ur många synpunkter förkastligt, och detta icke minst därför, att det är onaturligt och ledande till ett alldeles motsatt resultat mot det man önskar vinna.

Våra största affärsföretag äro grundade på aktier och hafva endast genom dylik sammanslutning kunnat bringas till stånd. Huru skall man då kunna tänka sig möjligheten att i någon afsevärd omfattning tillgodogöra sig Norrlands mineralrikedomar och vattenfall, om icke kapitalstarka bolag kunna få förvärfva eganderätt till den fasta egendom, som för dylika industriella anläggningar erfordras.

Följden af det ifrågasatta förbudet skulle också blifva, att om något af redan befintliga bolag skulle af någon anledning vilja sälja sin egendom till annat bolag, skulle sådant icke kunna ske, hvilket alltså

blefve ett våldsamt ingrepp i eganderätten och på lika sätt komme att drabba enskilda jordegare, allt med undanskjutande af den rätt, som gammal häfd förlänar.

Jag har utaf intresse för saken försökt att samvetsgrant undersöka allt hvad för frågans utredning stått mig till buds och dervid tagit kännedom om de värdefulla upplysningar, som innehållas i statistiska centralbyråns jemförande uppgifter för åren 1885—1895, jemte dervid fogade upplysningar om bolags förvärf af jordegendom.

Derur har först och främst inhemtats, att landshöfdingeembetena i Falun, Gefle, Hernösand och Östersund enstämigt ansett ifrågasatta förbudet för bolag att förvärfva jordegendom förkastligt och icke ens af förhållandena pakalladt. Landshöfdingeembetena i Umeå och Luleå hafva ansett dylikt förbud origtigt och utförbart, men i stället förordat ett då upprättadt förslag till ändring i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, hvilket förslag också sedermera genomfördes genom lagen den 27 juni 1896. Motionen innehåller ingen annan utredning än allmänna fraser om verkningarna af denna lagändring, eller i hvad mån länsmyndigheternas vid densamma fästade förhoppningar gäckats.

Det har då synts mig nödigt att undersöka, i hvad omfattning de klagomål varit grundade, hvilka föranledt den statistiska utredningen, eftersom af handlingarna otvetydigt framgår, att klagomålen före 1895 icke voro mindre än de som nu framkommit, och jag måste betona, att de resultat, hvartill jag kommit, varit i högsta grad öfverraskande.

Man har åberopat, att ökningen af sågverksaktiebolagen skett i en skala, som ansetts oroväckande. Statistiken visar, att 1885 funnos 116 och 1895 funnos 171, och hade antalet således under tioårsperioden stigit med 55, d. v. s. mellan 5 och 6 årligen i medeltal. Om vi härmed jemföra patent- och registreringsverkets listor för hela riket, så tala de ett annat språk, och det framgår deraf, att om trävaruaffären varit så vinstgifvande som bolagens vedersakare påstå, då kan man endast förundra sig, att antalet sågverksbolag icke stigit i mycket högre grad än som nu bevisligen skett.

Det har blifvit sagdt, att jordbruket i Norrland och Dalarne genom sågverksbolagens förvällande gått tillbaka och autalet sjelfegande bönder minskats. Äfven detta påstående motsäges af statistiken, som upplyser att, sedan sågverks- och bruksegare frånräknats, öfriga jordegares antal under tioårsperioden *ökats* från 83,262 till 90,297 och alltså med icke mindre än 7,035 personer.

Att dessa många jordegares vilkor försämrats, framgår ej af statistiken, som tvärtom visar, att eluru mantalet under tioårsperioden minskats med 202, har taxeringsvärdet å deras återstående 7,646 mantal stigit med 34 $\frac{1}{2}$  millioner kronor.

Det har vidare påståtts, att det hufvudsakligen är i skogsbygderna som ökningen af bolagens antal och jordförvärf visat sig skadlig, under det att kustlänen, som äro mera odlade, lidit mindre. Här om upplyser statistiken, att bolagens antal under förenämnda tioårsperiod *ökats* i Norrbottens län med 6, Vesterbottens län 11, Jemtlands län 17, Vester-norrlands län 14, Gefleborgs län 4 och Kopparbergs län 3. Men det är då ganska anmärkningsvärdt, att, såsom senare skall visas, Jemt-

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

lands län, der ökningen varit störst, likasom Vesterbottens län, som i det afseendet kommer bland de närmaste, utgöra de landskap, der den odlade jordens areal visar största ökningen.

Härmed bör då också jämföras ökningen af öfriga jordegares antal under tioårsperioden, utgörande i Norrbottens län 2,406, i Vesterbottens län 2,557, i Jemtlands län 780, i Vesternorrlands län 1,109, i Gefleborgs län 176, i Kopparbergs län 79, af hvilken statistik framgår, att denna ökning varit större i Vesterbottens län än i Norrbottens, under det att tillväxten i bolagens antal derstädes skett i motsatt ordning. I Gefleborgs och Kopparbergs län, der bolagens antal undergått minsta förhöjningen, har detsamma varit förhållandet äfven med öfriga jordegare. Deraf är man mera berättigad att draga den slutsatsen, att sågverksbolagens tillkomst och tillvaro icke öfvar det inflytande på öfriga jordegares existens, som det blifvit påstådt.

För att härom erhålla närmare kännedom har jag ur den offentliga statistiken för åren 1868 och 1898 sökt upplysning om skilnaden i areal af åker och annan odlad jord och dervid funnit ökning öfverallt, nemligen i Norrbottens län 23,005, i Vesterbottens 44,575, i Jemtlands 31,373, i Vesternorrlands 8,239, i Gefleborgs 24,910 och i Kopparbergs län 12,558 hektar.

Vid 1895 års slut utgjorde samtliga sågverksbolags antal i dessa län i ofvan angifna ordning 14, 29, 44, 55, 15 och 14, och visar sig häraf att, ehuru antalet bolag i Norrbottens och Kopparbergs län var lika stort, hade den odlade jordens areal ökat betydligt mera i det förre än i det senare, medan Jemtlands län trots 44 bolag hade en fjerdedel större ökning af arealen än Gefleborgs län med endast 15 bolag.

Häraf framgår ytterligare, att jordbrukets utvidgning icke har sammanhang med bolagens antal och att skilnaden mellan kustlänen och de inre skogsbygderna i afseende å jordbrukets utveckling icke kan tillskrivas någon mot bolagen talande allmängiltig grund.

Vid bedömande af orters utveckling måste hänsyn också tagas till befolkningssiffran. En jämförelse mellan åren 1879 och 1899 utvisar då följande ökning i jemna tusental: Norrbottens län 40, Vesterbottens län 36, Jemtlands län 29, Vesternorrlands län 63, Gefleborgs län 58, Kopparbergs län 24. När derifrån afräknas folkökningen i städerna, 2, 1, 4, 11, 13, 3, återstår för länen landsbygd i ofvannämnda ordning 38, 35, 25, 52, 45, 21 tusen personer ökad folkmängd, deraf största ökningen i Vesternorrlands län, der de flesta bolagen finnas.

Dessa folkmängdssiffror synas icke hafva hvarken af motionären eller vid möten blifvit beaktade. Det är från andra landsdelar väl bekant, att jordbrukare hafva svårt att få arbetare äfven der befolkningen är som talrikast, och då borde det vara lätt att förstå, att Norrbottens län med en befolkningstäthet af 1,1 person på qv.-km. land kan hafva svårt att utvidga eller till och med ordentligt sköta sitt jordbruk, då enahanda svårigheter förspörjas från t. ex. Malmöhus län med dess 77 gånger tätare befolkning.

Af Vesterbottens läns 2,2 personer pr qv.-km. kan icke begäras förmåga att i och för åkerbruk använda mera än nu, nemligen 1,3 % af egovidden, då Kronobergs län med 8 gånger tätare befolkning har föga mer än 7 gånger större areal upptagen till åkerbruk.



I Vesternorrlands län, der befolkningen, i följd af större städer och större industriella anläggningar, uppgår till 9 personer pr qv.-km., utgör åker och annan odlad jord 2,7 % af hela egoviddens samt ångarne 3,4 % eller tillsammans 6,1 %, medan t. ex. Göteborgs och Bohus län med sin nära 7 gånger tätare befolkning icke har mer än nära 4 gånger större areal åker och äng.

I Gefleborgs län med en befolkning af 11 personer pr qv.-km. upptaga åker och ängsmark tillsammans 9,7 % af hela egoviddens, under det att Blekinge län med sin 4 $\frac{1}{2}$  gång tätare befolkning brukar icke fullt 3 gånger så mycket eller 28,3 % af sin egovidd till åker och äng.

I Kopparbergs län, som har 7 personer på qv.-km., användes 6,9 % af hela egoviddens till åker och äng, under det att Malmöhus län med 11 gånger tätare befolkning endast använder omkring 11 gånger större areal för samma ändamål, oakadt sistnämnda län, i förhållande till sin egovidd, icke har  $\frac{1}{5}$  af Dalarnes skogsmark.

Med dessa siffror torde vara bevisadt, att om, såsom motionären också medgifvit, trävaruindustrien i följd af högre arbetslöner kunnat draga till sig arbetskrafter, som möjligen eljest egnat sig åt jordbruket, är detta icke något ensamt för Norrland och Dalarne kännetecknande förhållande, utan detsamma är fallet äfven i andra delar af landet, förorsakadt af annan industri, och då de nordliga länen, hvilka dessutom hafva att kämpa med större klimatiska svårigheter, kunnat i afseende å jordbruksförhållanden, såsom jag nu visat, utvärda jemförelse med andra provinser, så måste dessa statistiska data utgöra en fullständig vederläggning af hvad i motionen anförts angående det norrländska jordbrukets betryckta ställning.

Att den ekonomiska ställningen hos befolkningen i Norrland och Dalarne icke heller kan gifva anledning till klagomål, framgår också af den officiella statistiken, som visar, att under 1899 antalet understödstagare i hela riket utgjorde 4,64 % af befolkningen, men i Norrbottens län 3,35 %, Vesterbottens 3,66 %, Jemtlands 2,62 %, Vesternorrlands 4,13 %, Gefleborgs 3,79 %, Kopparbergs län 3,75 %, således öfverallt i dessa län understigande medelsiffran för hela riket, under det att t. ex. Östergötlands län hade 5,09 %, Vermlands 5,13 %, Kalmar 5,01 % o. s. v.

Med sådana siffror till grund för ett bedömande af motionen, är det naturligt, att jag måste bestrida allt afseende derå; men icke ens en så vidlyftig undersökning hade varit behöflig för att inse förslaget orimlighet.

Före 1895 gingo klagomålen och yrkandena ut på att neka bolag rätt att förvärfva fast egendom; den nu väckta motionen vill deri göra den lindring, att förbudet icke skulle gälla tomt, upplagsplats, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

Formuleringen af detta förslag är, såsom hvar och en finner, sådan, att Riksdagen genom bifall dertill godkänt principen, att bolag icke skola få förvärfva fast egendom, hvarefter nästa steget eller att blifva qvitt undantagen från regeln snart kunde vara att vänta.

Ett bifall till motionen skulle medföra en deri oförutsedd orimlighet redan deri, att den föreslagna lagen skulle få retroaktiv verkan gent-

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbgydderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

emot de bolag, som nu besitta fast egendom men kunde önska sälja densamma till ett nytt eller ombildadt bolag.

De oerhörda distanserna i Norrland, der t. ex. Norrbottens län upptager en areal af  $\frac{1}{3}$  af hela Sverige, utgöra en naturlig orsak dertill, att den brukade jorden är der spridd öfver en stor yta, hvaran samhällen, som efter hand bildas, hafva svårt att få sitt behof af ladugårdsprodukter, oaktadt dessa stå vida högre i pris än i södra och mellersta Sverige. Ett bolag, bildadt i afsigt att drifva mejerirörelse, hvilken der borde blifva lönande, skulle emellertid i följd af den föreslagna lagen hindras att förvärfva för bolagets rörelse behöflig jord, hvilket kanske i första rummet blefve till skada för konsumenterna.

De flesta norrländska län sakna tegelbruk med större produktionsförmåga, antagligen därför att detta slag af industri befunnits på enskilda händer. Med kännedom om den inverkan, som långa transporter hafva på tegelpriset, är det sannolikt, att dessa traktens utveckling skall medföra stor efterfrågan af tegelsten och denna artikel således kunna blifva föremål för en lönande tillverkning i stor skala, om ett kapitalstarkt bolag därför bildas, men detta är endast tänkbart, om bolaget kan förvärfva eganderätt till mark med tillräcklig tillgång på passande lera. Den föreslagna lagen skulle dock omöjliggöra sådant företag.

Detsamma gäller angående snickeri- och möbelfabriker, träsko- och lästfabriker, tunnbinderier, som antingen alls icke eller i mindre skala än annorstädes förekomma i Norrland och Dalarne, oaktadt deras större naturliga förutsättningar för dylika anläggningar i större skala.

Efter afdrag för sågverk och hyflerier har fabriksrörelsen i Norrland och Dalarne under år 1899 att uppvisa ett tillverkningsvärde af omkring  $52\frac{1}{2}$  millioner kronor, motsvarande 40 % af Stockholms stads eller  $6\frac{1}{2}$  % af hela rikets produktion. Dessa siffror angifva tillräckligt tydligt, huru långt Norrland och Dalarne i detta afseende stå efter det öfriga Sverige, och hvilket rikt fält för utveckling dessa provinser erbjuda i betraktande af deras ofantliga resurser i råämnen och drifkraft.

Skall denna utveckling, genom bolagens utrotande, öfverlennas åt den enskilda företagsamheten, kommer det att dröja en oberäknelig tid, innan de naturliga rikedomarne komma till användande, och hvad värre är, eventuell export måste i öfvervägande grad bestå af råämnen.

Detta kan man finna redan vid en blick på trävaruindustrien. Dyrbara anläggningar af sågverk med hyflerier kunna i regeln endast åstadkommas af kapitalstarka bolag och under förutsättning af egna skogar med jemn tillgång på sågtimmer, och på samma grund arbeta bolag äfven i andra länder.

Under 1899 utgjorde tillverkningsvärdet vid sågverken och hyflerierna i Norrland och Dalarne omkring 104 millioner kronor, och de sakkunnige skola inse, att detta värde skulle betydligt reduceras genom export af motsvarande qvantitet trä i oarbetadt skick.

Motionären har åberopat, att en af skuggsidorna, som vidlåda sågverksbolagens jordförvärf, är, att hemmanen på det mest fullständiga sätt »lösryckas från personlighetsförhållanden». Hvad skall man då säga om hans förordande af krono- och sockenallmänningar samt om de inköp af skogsmarker, som i ökad skala årligen skett för statens räkning? Dessa skogsparker blifva ju också lösryckta från personlighets-

förhållanden, och de äro i allmänhet så vidt spridda, att de trävaror, som derifrån utsynas, icke i större omfattning komma till industriell användning.

Motionären har påpekat faran af utländsk inblandning i följd deraf, att utländskt kapital, i form af lån eller aktieteckning, bundits vid sågverksindustrien, representerad af bolag, då deremot enskilde svenske män skulle sakna magtmedel och utvägar att tillkalla en stormagts inblandning för att hindra svensk lagstiftning göra sig gällande på svenskt territorium.

Förutsättningen är oriktig, och därför har slutledningen också blifvit felaktig.

Det skulle helt säkert icke vara svårt att skaffa bevis derpå, att enskilde svenske män och firmor i flera olika affärsbrancher hafva utländska kapitalister till lån- eller förlagsgifvare, ett för öfrigt ingalunda ovanligt sätt både inom- och utomlands att åt förläggaren bereda uteslutande rätt till försäljning eller köp af läntagarens tillverkning.

I detta fall förefinnes alltså icke den skillnad, som motionären antagit, mellan enskilde näringsidkare och bolag, och detta förhållande skulle icke rubbas genom föreslagna inskränkningen i bolagens rätt, lika litet som den påpekade faran, om sådan funnes, skulle genom förändringen undvikas.

Man kommer härigenom in på frågan, huruvida det i allmänhet är önskligt att utländskt kapital sökes för svenska affärsföretag, ett ämne af den stora omfattning, att inlåntagandet derpå är så mycket olämpligare, som det för att erhålla en allsidig belysning måste sträcka sig långt utanför motionens gränser.

Jag går nu att yttra mig öfver lagutskottets i ärendet afgifna betänkande, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att utskottets pluralitet lika med mig funnit det af motionären i första punkten föreslagna medel vara för starkt.

Den enklaste logik säger, att hvad som är lag och rätt i den ena delen af riket också bör vara det i de öfriga landsändarne. Vidtoges den af motionären föreslagna åtgärden att inskränka bolags rätt till jordförvärf, måste samma princip följdriktigt kunna tillämpas öfverallt i vårt land, och jag undrar just, huru det skulle komma att taga sig ut i praktiken.

Motionären och med honom reservanter från denna kammare hafva i sin skildring af bolagens verksamhet föredragit att i denna vidräkning helst hålla sig till bolagens debetsida; men delinqventerna hafva dock förtjenat, att kreditposterna icke blifvit undanskymda. Dertill borde få räknas den storartade rörelse inom alla brancher, som tack vare trävaruindustrien derstädes uppstått.

Det är nog icke för mycket sagdt, om man påstår, att statsbanssånväl som det enskilda jernvägsbyggandet i Norrland icke skulle ega sin närvarande omfattning, om icke trävaruindustrien och dess naturliga konsekvenser lemnat utsigt, att de dyrbara jernvägarne skulle erhålla trafik. Alldeles detsamma kan sägas om andra kommunikationsmedel.

Käenedomen af Norrlands mineralrikedomar, vattenfall och öfriga naturliga resurser skulle icke vara så vidsträckt, som nu är fallet, om

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang. icke trävaruindustriens män med frikostig hand och eget arbete gjort  
 lagstiftnings- allt hvad de förmått för att befördra Norrlands intressen i detta som  
 åtgärder för andra afseenden.

hållande af Det är icke tacksamhet, som utgör det kännetecknande draget i  
 jordbruks- de många åberopade meningsyttringarna, i hvilka antagligen deltagit  
 naringen inom de säljare, som till bolag sålt fastigheter emot köpeskillingar, som med  
 skogsbygderna millioner kronor öfverstigit det värde samma jord skulle hafva betingat,  
 i Norrland och Dalarne. om den förbehållits enskilde spekulanter.

(Forts.) Om emot något eller några bolag anmärkning kan göras, att deras  
 jordbruk försummats, det känner jag icke, men hvad jag vet är, att  
 man lika litet i detta som i andra fall är berättigad att skära alla  
 öfver en kam, och det är helt säkert ganska många i denna kammare,  
 som veta och förstå, att orsakerna till det bättre eller sämre resultatet  
 af jordbruket icke ensamt bero af jordegarens goda vilja.

På dessa skäl, herr talman, anser jag oförtjent, att åtgärder till  
 befrämjande af Norrlands utveckling skola vidtagas med sådan förut-  
 sättning, att de kunna anses rigtade *mot bolagen*, men då jag i stort  
 sedt lika ifrigt som någon önskar Norrland en lycklig framtid, yrkar  
 jag bifall till lagutskottets hemställan i första punkten af förevarande  
 betänkande.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Mina herrar! I sin vidlyftiga  
 och sakrika motion har herr Lindhagen med skärpa framhållit de  
 faror, som förefinnas såväl för jordbruket som för den sjelfegande jord-  
 bruksbefolkningen i Norrland och Dalarne genom bolagens och äfven  
 enskilde sågverksegares ofantligt stora fastighetsförvärf i dessa delar  
 af landet; och har motionären på grund af skäl, om han i motionen  
 närmare angifvit, yrkat, dels att Riksdagen måtte i skrifvelse till  
 Kongl. Maj:t påpeka de rådande missförhållandena och dels att Riks-  
 dagen måtte för sin del antaga en lag, hvarigenom såväl bolag och  
 föreningar som enskilde sågverksegare förbjödos att inom Norrland  
 och Dalarne förvärfva fastigheter med vissa undantag.

Utskottet har icke ansett sig kunna gå in på motionen i dess  
 helhet, men har emellertid tagit den under noggrant öfvervägande,  
 och dervid hafva, såsom herrarne finna af betänkandet, yppat sig  
 ganska divergerande meningar inom utskottet. Utskottets majoritet,  
 som i detta fall bestått af de fleste af utskottets ledamöter från Första  
 Kammaren, har för sin del icke velat vare sig erkänna eller bestrida,  
 att dylika missförhållanden ega rum, och då de utgått från denna  
 uppfattning, hafva de hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till  
 Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfver-  
 vägande, *huruvida* det kan anses behöfligt och lämpligt att vidtaga  
 särskilda åtgärder i det af motionären angifna syftet. Med denna  
 ståndpunkt har utskottets majoritet gifvetvis icke för närvarande velat  
 vara med om någon speciallagstiftning. Reservanterna, bestående dels  
 af ledamöter från denna kammare dels af åtskilliga ledamöter från  
 Första Kammaren, hafva å sin sida ansett det vara till fullo ådaga-  
 lagdt, att missförhållanden ega rum. Med anledning häraf hafva  
 samtliga reservanterna icke velat vara med om att skriva till Kongl.  
 Maj:t och begära en utredning, *huruvida* sådana missförhållanden ega

rum, utan vi hafva i stället alla förenat oss derom, att man skulle i skrivelse begära, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ärendet. Denna mening har, såsom herrarne veta, omfattats af Första Kammarens majoritet, i det att kammaren för sin del beslutat att aflåta en skrivelse med begäran om en speciallagstiftning i ämnet, och jag vågar tro, att Andra Kammaren i detta fall skall så godt som enstämmigt hafva samma uppfattning som Första Kammaren. Emellertid hafva reservanterna från denna kammare, jemte det de påfordrat en skrivelse af detta innehåll, tillika hemställt, att Riksdagen för sin del måtte antaga en provisorisk lag gent emot bolagens fastighetsförvärf. Man kan nu tycka, att detta är en något kraftig åtgärd, men det är ju så, att utomordentliga förhållanden också kunna kräfva utomordentliga lagstiftningsåtgärder. När man vet, att bolagen under de senare åren oupphörligt i Norrland förvärfvat fastigheter i sådan utsträckning, att ökningen uppgår till ett värde af inemot 4 millioner kronor årligen — för åren 1885 till 1895 utgjorde den 3,2 millioner kronor och för åren 1895—1900 3,8 millioner kronor pr år — då kan man lätt tänka, att, om vi låta allt vara som det är i afvaktan på de lagstiftningsåtgärder Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreslå, det mycket lätt kan hända, att, när dessa lagstiftningsåtgärder föreläggas oss, förhållandena förändrats så väsentligt, att denna lag icke blir någonting annat än en lag på papperet. För att förekomma något sådant hafva vi tänkt, att man skulle provisoriskt förbjuda bolag att förvärfva fastigheter i Norrland och Dalarne utom i vissa särskilda fall. Nu kan man visserligen säga, att ett sådant beslut från Andra Kammarens sida icke skulle till någon åtgärd föranleda, då ju i allt fall Riksdagens skrivelse icke skulle komma att innehålla mera än det, hvarom båda kamrarna varit ense. Antagandet af en sådan lag här i kammaren skulle emellertid ingalunda vara utan en viss betydelse. Ty det är visserligen sant, att Första Kammaren afslagit en sådan provisorisk lagstiftning, men der fans dock en betydlig minoritet för saken, uppgående till 40 personer. Om nu denna minoritet i Första Kammaren skulle få understöd af Andra Kammarens majoritet, skulle Riksdagen dermed hafva ådagalagt, att den hyser ett varmt intresse för frågan och en önskan, att någonting med det snaraste måtte göras i densamma, och då det enligt min uppfattning är af nöden, att Riksdagen på det kraftigaste understryker denna önskan, att någonting måtte göras för att råda bot för missförhållandena i Norrland, tager jag mig, herr talman, friheten att beträffande hela första punkten yrka bifall till reservanternas förslag.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Ivar Månsson, Ernst Carlson, Sjöberg, Spånberg, Johansson* i Aflösa, *Andersson* i Löfhult, *Redelius, Nilsson* i Skärhus, *Hedlund, Kinnman, Broström, Andersson* i Helgesta, *Spangenberg, Lindgren* i Islingby, *Hammurström, Olsson* i Fläsbro, *Nydal, Nilsson* i Skrafvelsjö och *Lundström*.

Herr Centerwall: Herr talman! Mina herrar! Jag skulle icke hafva uppträdt på detta tidiga stadium af debatten före motionären, om icke denne sjelf meddelat mig, att han önskade komma senare.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

I likhet med förra talaren hyser jag den öfvertygelsen, att verkliga missförhållanden uppkommit genom de stora och kapitalstarka bolagens hemmansköp i Norrland. Det torde bolagens mälsmän sjelfva icke vilja förneka. Vål är det sant, att, såsom motionären erkänner och utskottet jemväl antydt, det är skilnad på bolag och bolag, och jag skulle kunna nämna ett bolag från min hemtrakt, som på mindre än tio år lagt ned öfver en half million kronor på nyodlingar och underhåll å skogshemman, som af bolaget inköpts.

(Forts.)

Men detta är icke sakens kärnpunkt, ty, såsom motionären visat, det kommer icke ytterst an på det sätt, på hvilket bolagen häfda sina egendomar, utan på att bevara och bibehålla ett sjelfgande bondestånd i Norrland. Ett sådant bondestånd är dock landets kärna och märg. Men om man också medgifver detta, måste man å andra sidan erkänna, att historien visar, det alla försök i denna riktning hittills varit resultatlösa. Deraf följer dock icke, att man icke nu skulle göra ytterligare ett försök, ty hvem vet, om icke förutsättningarna nu äro annorlunda, hvem vet, om icke saken kunde nu drifvas till annat resultat än förut, och om icke ur motionärens förslag skulle kunna utvecklas några praktiska åtgärder?

Alltså skulle jag för min del icke göra några svårigheter att instämma i reservanternas förslag, om jag ansåge, att det skulle leda till något resultat, och om ej en annan omständighet hindrade.

Utskottets hemställan kan jag icke vara med om. Då jag bestämdt vet, att missförhållanden ega rum, kan jag ej godkänna en hemställan med så sväfvande formulering.

Men jag kan icke heller vara med om herr Zetterstrands m. fl. reservation. I fråga derom får jag, för det första, fästa min ärade väns på norrköpingsbänken uppmärksamhet derpå, att minoriteten inom Första Kammaren icke var så stor, som han antog. Den slutliga minoriteten hade nemligen uppkommit genom en sammanslutning af personer, som sins emellan hade ganska olika uppfattning om hvad kontrapositionen egentligen bort innehålla; och den verkliga minoriteten för reservanternas förslag var för den skull icke på långt när så stor der som han angifvit. — Men vidare är för mig hvarje *provisorisk* lagstiftning en styggelse. Har man en gång börjat med sådan, vet man icke hvar det kan stanna.

Då jag sålunda, såsom nämnt, icke kan biträda utskottets hemställan och icke heller kan sluta mig till den förutnämnda reservationen, hvilken, såsom lagutskottets vice ordförande sjelf sagt, ändå icke kommer att leda till någon påföljd, finner jag för min del det vara mest praktiskt och tidsbesparande, att vi här besluta detsamma som Första Kammaren. Och får jag för den skull yrka, att kammaren, med afslag å de under punkten 1 i motionen n:o 142 framlagda lagförslag, måtte i anledning af samma motion samt motionen n:o 143 i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka särskilda åtgärder lämpligen må kunna vidtagas dels för att vidmagthålla och stärka den sjelfgande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne, dels ock för att befrämja jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag härutinnan, hvartill förhållandena kunna anses föranleda.

Herr Wiklund: Herr talman, mina herrar! Jag har icke begärt ordet för att i någon mån söka fullständiga den sakrika utredning, som af motionären lemnats i denna viktiga fråga. Denna utredning torde till alla delar vara till fyllest. Jag ville blott framhålla några synpunkter, från hvilka denna fråga kan betraktas.

Bolagens — jag menar här sågverksbolagens — egentliga syftemål torde hafva varit dels att förvärfva afverkningsrätt till skog, dels att från staten inköpa de årligen utsynade utstämplingarna, dels ock att från enskilde inköpa de timmerpartier, som på deras skogar årligen afverkades.

Men bolagen synas emellertid hafva frångått denna sin uppgift och börjat allt mer och mer slå under sig äfven jordbruksfastigheter. Det ena hemmanet efter det andra vandrar öfver i bolagens händer. Och derigenom minskas på ett betänkligt sätt den sjelfegande jordbrukande befolkningens antal.

Man har ofta hört framhållas, hurusom bolagen hafva uträttat så mycket godt för Norrland, bland annat på det sätt, att de bekostat strömmrensningar, hvarigenom såväl staten som enskilde bereds tillfälle till ökad afsättning af sina skogsalster, hvilket åter verkat derhän, att en högre betalning för dem kunnat erhållas än eljest skulle hafva varit fallet. Men härvidlag är att märka, att staten just för dylika ändamål eller, såsom det noga taget heter, för »sågverksanläggningar i rikets nordliga provinser», lemnat sågverken en ganska rundlig ersättning i form af privilegier å så kallade stockfångstskogar, i det sågverksbolagen utan ersättningsskyldighet fått från sådana skogar uttaga en otroligt stor mängd virke. Jag är icke i tillfälle att med siffror belysa, huru stort antal timmer bolagen fått på detta sätt uttaga eller värdet af detta timmer, men jag är säker derom, att, i fall jag kunde uppgifva dessa siffror, de skulle framvisa ganska ansevärd belopp.

Det är alldeles tydligt, att, om bolagens jordförvärf får fortgå så ohejdadt, som för närvarande är fallet, detta kommer att inverka farligt både i socialt och ekonomiskt afseende. Befolkningen i dessa landsdelar kommer derigenom i ett beroende af bolagen, som sanneligen icke bädar godt för framtiden. Redan år 1893 aflät Vesterbottens läns landsting till Kongl. Maj:t en skrifvelse, hvaruti framhölls, hurusom fara vore för handen, att inom länets lappmarker en fast jordbrukande befolkning inom kort komme att saknas, och hvaruti begärdes skyndsamt hjälp i berörda afseende, innan all utsigt till räddning för samma befolkning vore ute. Riksdagen har år 1894 — om jag icke tar miste — skrivit till Kongl. Maj:t angående inskränkning af bolagens fastighetsförvärf. Vesterbottens läns hushållningssällskap har enhälligt förklarat det vara af högsta vikt, att redan vid denna riksdag åtgärder i motionens syfte vidtoges. Och länsstyrelsen i Vesterbottens län har i sin senaste femårsberättelse framhållit, att ökningen af sågverksbolagens fastighetsförvärf innebure stora faror för den sjelfegande jordbrukande befolkningens bestånd inom vissa delar af länet.

Vidare är det påfallande, hvilken allmän önskan råder inom ifrågavarande provinser, att något måtte göras för att rädda hvad som räddas kan åt den jordbrukande befolkningen derstädes. Och en all-

*Ang.  
lagstifnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

Ang. män förväning spörjes deröfver, att icke någon som helst åtgärd i lagstifnings-<sup>s</sup> sådan riktning ännu vidtagits. De resolutioner, som finnas vidfogade åtgärder för lagutskottets förevarande utlåtande, tala tydligt derom. Och till mig vidmagt-<sup>h</sup> hållande af personligen hafva ingått åtskilliga skrivelser med sammanlagdt öfver jordbruks-<sup>200</sup> underskrifter, hvilka skrivelser hafva i hufvudsak det innehåll, att undertecknarne förklara sig instämma uti och godkänna den af herr Lindhagen väckta motion med syfte att genom lagstiftnings-<sup>ätgärder</sup> bereda skydd för jordbruksnäringens framtid och förbättrande i Norrland och Dalarne.

(Forts.)

inom de norrländska länen samt anhålla, att jag måtte på det kraftigaste understödja samma motion och verka för dess antagande af Riksdagen. — En annan sak, som i denna fråga också bör beaktas, är den, att, om bolagen väl fått förvärfva så godt som all jord deruppe i dessa skogsmarker, detta torde i betydlig grad komma att inverka menligt på priserna vid de årliga försäljningarna från statens skogar derstädes.

Man har sagt, att det finnes andra medel att nå målet än dem, motionären föreslagit. Sådana medel skulle, bland annat, vara billigare arbetskrafter, billigare odlingslån och större bidrag från staten till utdikning af sank marker. Men hvad hjälper allt detta, sedan all jord kommit i bolagens ego! Det är alldeles klart, att, sedan så skett, alla de bidrag, staten kunde komma att lemna till jordförbättringar och odlingar i de norrländska provinserna, vore bortkastade penningar. — För Norrland gifves ingen lycklig framtid, om der icke finnes ett jordbruk och en jordbrukande befolkning; ytterst är dess framtid derpå beroende.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Den förste talaren i denna fråga framlade åtskilliga siffror i afsigt att visa, att sågverksbolagens i Norrland antal under en viss tidsperiod endast i ringa grad ökats, och att vid sådant förhållande icke någon så stor fara kunde hota den jordbrukande befolkningen från dessa bolags sida.

Jag kan emellertid icke förstå, hvad för nämnde talare var att vinna med framdragandet af dylika siffror. Ty ingen har väl sagt, att den blotta omständigheten, att sågverksbolagens antal ökades, innebure någon fara af ifrågavarande art. Det är ju endast för dessa bolags förvärf af jordbruksfastighet, man hyser fruktan.

Att denna fruktan eger verklig grund, kan man finna, då man ser på den officiella statistiken i förevarande ämne. Enligt statistiska centralbyråns redogörelse för bolags förvärf af jordegendom inom Dalarne och Norrland utgjorde år 1895 taxeringsvärdet å all jordbruksfastighet inom den domsaga, jag har äran att representera, 14,948,200 kronor, och derutaf egde sågverksbolagen fastigheter för 4,110,000 kronor. Huru motsvarande siffror ställa sig för närvarande, kan jag icke säga, enär icke någon officiell statistik derom föreligger. Men att sågverksbolagens jordförvärf ökats i oroväckande grad, kan jag påstå, och det så mycket vissare, som ett sådant förhållande framgår af de uppgifter, jag inhemtat rörande värdet af de fastigheter, å hvilka sågverksbolagen under år 1900 sökt lagfart. Detta värde uppgår en-



samt för den domsaga, jag representerar, till något öfver 1,000,000 kronor.

Vidare uppgaf den förste talaren, att jemväl antalet af andra jordegare än sågverksbolagen ökats och, enligt hans förmenande, ökats ganska mycket under samma tidsperiod, som han i fråga om sågverksbolagen angaf. Emot denna uppgift i och för sig har jag intet att invända. Men jag vill erinra att, om all den jord, bolagen under nämnda tidsperiod förvärfvat, i stället förvärfvats af mindre jordegare, den siffra för de enskilde jordegarnes antal, som den förste talaren angaf, skulle hafva blifvit ofantligt mycket större. — I en kommun inom min valkrets ega sågverksbolagen i det närmaste all jord. Der finnes nemligen blott två sjelfegande bönder. I de andra kommunerna i valkretsen ega bolagen väl mindre, men dock ganska mycket; sålunda i en af dessa kommuner en fjerdedel af jorden och i de öfriga något mindre.

För min del anser jag det vara af stor vigt, att något snart göres till skydd för en sjelfegande jordbrukareklass inom nu ifrågavarande landsdelar. Och då det är ett faktum, att den jord, bolagen förvärfvat, delvis skötes ganska illa, samt det likaledes är ett faktum att, om samma jord fördelats på mindre jordegare, ett större antal familjer derutaf skulle hafva haft sin utkomst, så kan jag icke annat än anse en inskränkning i bolagens rätt till jordförvärf vara önskvärd.

Jag har med hvad jag nu sagt ingalunda velat påstå, att sågverksbolagen i och för sig äro något ondt. Man må tvärtom erkänna, att tack vare dem många industriella företag tillvägabragts, hvilka dem förutan icke skulle hafva kommit till stånd. Men då dessa bolag förvärfva jord i sådan omfattning, som på senere tider skett, — då blifva de till fara för den sjelfegande jordbrukande befolkningen.

Herr talman, jag får instämma uti det i herr Zetterstrands m. fl. reservation framställda yrkande.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Jag har tillbragt mer än hälften af min lefnad i Norrland och har haft åtskilligt att göra med sågverksbolagen i denna landsända. Jag har i mina tidigare år deltagit i arbetet rörande den s. k. kronolösen af jord, för att man skulle få rättighet att afverka skogen. Och jag skulle önska, att kammarens samtliga ledamöter hade fatt göra samma erfarenheter som jag, ty då tror jag nästan, att alla skulle varit villiga att gå med på det förslag, som här framstälts för att i någon mån stäcka en del bolags framfart i Norrland. Jag har deltagit i timmerafverkningen här uppe och känner sålunda något till förhållandena. Mina erfarenheter äro visserligen icke från i går utan gå åtskilliga år tillbaka. Men det får jag säga såsom min uppfattning, att de arbetare, som på den tid jag äsyftar sysselsattes vid de norrländska bolagens skogsafverkning, i många afseenden syntes mig hafva det föga bättre stäldt än Amerikas negerlafvar före slafkriget. Dessa Norrlands skogsmän arbetade — såsom vi ju alla måste göra — flitigt och ihärdigt, och på många ställen bestod lönen för dem i att få taga portionsvis ryskt mattmjöl och amerikansk, ofta möjligt fläsk, som var sådant, att våra svinuppfödare här i landet skulle baxna, om de fått se det. Jag anser

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
naringen inom  
skogsbjgderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

mig därför vara i min goda rätt, då jag dels på grund af egen erfarenhet, dels på grund af hvad jag studerat i frågan, instämmer i det yrkande, som göres för att bättre ordna förhållandena i Norrland. Det är emellertid icke min afsigt att på utförligare sätt motivera detta mitt yrkande än genom några skrivelser, som tillstålts mig från aktade landtbrukare i Norrland. Jag vill först meddela ett utdrag ur ett bref från en i åtskilliga kommunala ärenden ombetrodd bonde, Erik Sundberg i Byvattnets by, Skorpeds socken. Han har icke sitt hemman kvar, men han var en mycket aktad man på sin tid; nu är han en gammal födorådstagare. Han skriver: »Byvattnets skog såldes för 8,000 kronor. Om vi hade afverkat blott till husbehof, intill närvarande tid, så antager jag, att byns skog nu kostat 400,000 kronor.» Han menar med »husbehof» dels hvad som behöfdes för hemmanets byggnadsändamål, dels hvad man behöfde för att skaffa sig någon tillfällig inkomst. Han fortsätter: »År 1883 sålde en min granne och jag våra hemman för 3,750 kronor vardera. Huru mycket, som betaltes för byns öfriga tvenne hemman, är mig obekant, men jag antager, att båda kostade 6,000 kronor.»

Jag har tagit fram detta exempel såsom för mig synnerligen bekant, då det ena af denna bys fyra hemman var mitt föräldrahem.

Rörande en annan by, Aspeå, har eu aktad bonde, nemligen Israel Jonsson, som nu bor i en annan socken, meddelat mig följande: »Aspeå by såldes år 1870 till bolaget mot en köpesumma af 9,000 kronor. Aspeå kunde den tiden godt föda 10 kor, 2 hästar och en mängd små kreatur. Men sedan bolaget fick det om händer, har det försämrats mer och mer hvad beträffar jordbruket, så att det nu ej föder mer än 2 à 3 kor, 1 häst samt några små kreatur. Skulle Aspeå innehafts af förre egaren eller någon af hans arvingar intill nu, skulle det kunna sålts för 2 à 300,000 kronor.» Som man ser af detta har bolagets vård om denna by icke bidragit till jordbrukets förkofran, utan tvärtom. Vidare är det förhållande, angående hvilket landstingsmannen Per Andersson i Lännäs skriver till mig, värdt att fästa uppmärksamhet vid. Han säger: »Jordbruket försämras och försummas på många ställen. De flesta nybyggen komma i bolagens ego, medan det var af krononatur. En yttlig odling verkställdes för skattelösen, men på de flesta ställen är nu denna odling skogbeväxt. Ja, exempel finnes på, der allt jordbruk å hemmanet är ödelagd; vanhäfdade, ofta för flottningens skull vattendränkta åkrar får man nästan öfverallt se på bolagens hemman. På grund deraf blir hemmanens afkastning ringa, i många fall ingen, hvadan allt måste köpas, så, om än dagspenningen ibland synes hög, förslår den ej, fattigdomen tilltager och arbetaren blir mer och mer fastslafvad vid bolagen. En tredjedel af kommunens (Skorpeds) hemman innehafves af landbönder. Och sådant är det framtidsöde, som väntar oss och våra efterkommande, om ej staten träder emellan.» Ungefär hälften af hemmanen i den socken, hvarest två af dessa meddelare äro bosatta, eges af bolag, under det deremot s. k. landbönder innehafva omkring en tredjedel af socknens hemman. Allmänt klagas öfver bolagens framfart uppe i dessa trakter, såsom det ju också framgår af utskottsbetänkandet vidfogade skrivelserna från en mängd norrländska kommuner. Tilläggas må dock, att

det finnes vackra undantag. Och der man kunnat hafva behof af byggnader för trävarurörelsens skull, äro t. ex. en del bolagshemman väl bebyggda.

Jag har, herr talman, blott velat erinra om dessa uttalanden, för att på detta sätt gifva min mening tillkänna, då jag nu instämmer med dem, som yrkat på att så kraftiga åtgärder som möjligt måtte vidtagas för att få förhållandena i trävarubolagens hemland bättre ordnade, än som nu är fallet.

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande frågan, som ju har väckt en viss förståelse, är det omöjligt att här närmare utveckla alla inverkan skäl i ett anförande, och jag måste därför afstå derifrån.

Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att när man söker försvara den nutida utvecklingen i Norrland, detta alltid sker genom åberopande af någon allmän sats, hvarmed man skär allting öfver en kam, eller ock jemnställer förhållandena der uppe med dem i det öfriga landet. Men om man verkligen går saken in på lifvet, så måste man inlåta sig på ett annat förfaringssätt, och man skall då träffa på detaljer, som visa, att förhållandena i Norrland måste bedömas efter en annan måttstock. Jag vill till att börja med beträffande sjelfva motionen säga, att lagutskottet begagnat sig af en allmän sats, då det helt generellt och godtyckligt förklarar, att motionären skildrat i mycket mörka färger. Jag har verkligen ansett mig böra bestrida detta påstående. Jag har endast åberopat fakta, och dessa fakta har jag med den yttersta sorgfällighet inskränkt till dem, som jag visste vara sanna. Och det har heller icke inträffat, att någon kunnat säga, att den eller den uppgiften vore oriktig, utan tvärtom har man från norrländskt håll sagt, att framställningen är ett fotografiskt troget återgifvande af verkliga förhållandena, att den är korrekt och på samma gång moderat. Vill man därför få något att häfta vid denna, så måste man komma med en sådan allmän sats som den, att jag skulle målat i mörka färger. Skulle jag sjelf oförbehållsamt utsagt allt, som förefallit mig sannolikt, så skulle åtskilligt mera kommit fram. Men nu har jag inskränkt mig till ett moderat återgifvande af kända och obestriddliga förhållanden.

Den ärade representanten från Strömstad synes hafva gjort en aktningvärd ansats att sätta sig in i frågan och genom ett rikt material sökt ådagalägga rigtigheten af den öfvertygelse, som han omfattar. Tyvärr kunde jag icke fullt följa framställningen i den skrift han uppläste. Men jag uppfattade dock så mycket, att det var alla dessa gamla af sågverksegarne och deras vänner framställda påståenden, som beständigt blifvit vederlagda, men som återkomma i samma gestalt, utan att de synas taga något intryck af dessa städse upprepade vederläggningar, och på hvilkas närmare bemötande det därför är lönlöst att nu inlåta sig. Men då denna framställning grundades på en allmän öfverblick af frågan, så anser jag mig äfven å min sida böra lemna en öfersigt i största möjliga korthet af situationen.

Som herrarne hafva läst, begick Riksdagen på 1820-talet en stor dårskap, då Riksdagen beslöt att göra sig af med alla kronans possessioner. Detta skedde under intryck af Adam Smiths läror, som miss-

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
närings inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.*

(Forts.)

förstodos af svenska Riksdagen och hvilka tolkades så, att kronan icke kunde rätt vårda fast egendom utan därför måste afhända sig sådan; endast de enskilde hade förstånd i den saken. För detta ändamål skänkte staten bort bland annat alla sina skogar i Norrland och Dalarne för landets bebyggande och uppodlande, som det hette. Det är ett klart och ostridigt faktum, att ingen enskild kunde framtvinga denna afvittring och att kronan hade förhållandena i sin hand, så att den kunde bestämma, om och på hvilka villkor skogarnes afhändande skulle ega rum. I öfverensstämmelse med denna tanke, att man borde göra sig af med allting, började man med att lägga all kronans skogsmark till hemman och nybyggen. Afvittringslandtmätarne sjelfva säga, att de gjorde sitt bästa för att tilldela hemmanen så mycket skogsmark som möjligt, ty de gladdes sig öfver, att det skulle gå som man trott, att på dessa stora ouppodlade vidder skulle stora byar uppstå och en kraftig befolkning uppväxa, som skulle föra fäderneslandets runor med den äran. Såväl de enskilde, som fingo sig skog tilldelad, som framför allt de uppträdande bolagen gjorde antingen sjelfva eller genom mellanbänder sitt bästa för att kronan skulle blifva af med så mycket skog som möjligt.

Tilldelandet af skog gjordes nu först beroende af skattens storlek, och denna åter bestämdes efter storleken af en beräknad höafkastning. Det blef då en äflan att drifva upp denna beräkning, på det hemmanen skulle få så stor skog som möjligt. Och detta lyckades äfven synnerligen väl i många fall. Ett mål t. ex. hvilas för närvarande hos Kongl. Maj:t rörande ett hemman i Juckasjärvi, hvars mantal höjts i runda tal från 1 till 13. På grund af den vid afvittringen beräknade höafkastningen skall detta hemman således erhålla 13 gånger så mycket skog som det eljest skulle haft. Ett sådant hemman kommer derefter förr eller senare att tillfalla ett sågverksbolag, som icke kommer att vidtaga någon åtgärd för att hemmanet skall kunna åstadkomma den stora höafkastningen.

Ett annat sätt, hvarpå man slumpade bort skog, var en frikostig tilldelning af skog inom den bestämda latituden för hvarje mantal, i det man mycket ofta lyckades i sin sträfvan att komma upp till högsta möjliga latitud.

Slutligen var det bestämdt i afvittringsförfattningarne att s. k. impediment eller oduglig mark skulle tillfalla hemmanen utan beräkning. På den vägen har ofta den mest härliga skogsmark frångått kronan, därför att den upptogs såsom impediment. Afvittringslandtmätare hafva berättat, att det var ganska vanligt att de förrättningsmän, som fingo i uppdrag att uppskatta skogen, voro mutade att såsom impediment upptaga bärande skog.

Denna utveckling fortgick ända till 1860-talet. Då började de vise i landet att draga örnen åt sig och litet hvar började tycka, att det var aldeles för galet. Man afsatte därför äfven kronoparker, och på detta sätt blef åtminstone något af kronans arvedel räddadt. Men då var afvittringen t. ex. i Jemtland och Herjedalen redan afslutad, och icke ens skyddsskog mot fjellen undantogs der vid afvittringen, utan der hugges den enskilde ned skyddsskogen, och kronan får med största uppoffring återköpa den mark, som den kort förut skänkt bort.

Detta allt kan nu ingen hjälpa; men det skulle då i stället varit till stor lycka för landet, om afvittringen verkligen fått fylla sitt ändamål, så att derigenom uppstått dessa stora byar, som man tänkt sig. Ty att det i viss mån låg en stor tanke bakom afvittringsinstitutionen, skall icke kunna bestridas.

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

Men det blef icke på det sättet. Lätt fångat är lätt förgånget. I stället för dessa byar uppstodo sågverksaktiebolag, i hvilkas händer skogsmarkerna allt mer öfvergå, och vi stå nu inför en tidpunkt, då denna utveckling kanske snart fullbordat sitt värf. I början köpte bolagen endast afverkningsrätten på viss tid, men nu köpa de hela hemmanen. Detta gick lätt nog i början, då den godtrogna befolkningen der uppe icke hade haft några afsevärda inkomster förut utan lät blända sig af den kontanta köpeskillingen. I Herjedalen indelade sålunda tre stora bolag den skog, hvarpå det spekulerades, i tre intressesferer och höllo kontor i hvar sin kyrkoby. För att icke genom konkurrens drifva upp prisen på skogen, så köpte de för en spottstyfver, hvar och en inom sin intressesfer, hvad bönderna fått af kronan. Nu för tiden går det naturligtvis icke så lätt, ty nu ha bönderna fått begrepp om värdet af sina skogar, och betinga sig därför högre pris för desamma. Men i alla fall, när en kontant summa på en gång bjudes innehafvaren af skogen, utgör detta alltid en frestelse, då han på densamma ofta anser sig kunna lefva bekvämare än genom att sjelf bruka sitt hemman. Det är dessutom lika mycket omständigheternas magt, som tvingar hemmansegaren att mot sin vilja sälja sitt hemman. Så är förhållandet, då ett bolag t. ex. begär laga skifte å en by, sedan det deri fått ett hemman i sin ego. Då inträffar ofta, att de stora skifteskostnader, som falla på hemmansegarne, utgöra en början till en så stor skuldsättning, att de tvingas att sälja sina hemman. Ett annat fall, då försäljning framtvingas, föreligger, när afverkningskontrakt äro ingångna på lång tid utan förbehåll om afverkningens inskränkning till vissa dimensioner — och sådana kontrakt förekomma ofta. När tiden nalkas för utlöandet af dessa afverkningskontrakt, och hemmansegarne då icke vilja afyttra sina hemman, så komma bolagsmännen och säga: »viljen I icke sälja edra hemman, så afverka vi skogen rubb och stubb, så att det bara blir kala marken kvar.» Det finnes och kommer alltjämt att finnas en mängd sådana omständigheter, som göra, att hemmansegarne tvingas att sälja, såvida icke dessa inflytelser afklippas från rätten och möjligheten att göra sig gällande.

Nå, följderna af en sådan utveckling? Redan 1894 förklarade Riksdagen, att dess skadliga verkningar i sedligt, rättsligt, politiskt och ekonomiskt afseende låge i öppen dag. Jag vill i dessa delar endast hänvisa till reservationen, för att nu icke upptaga tiden för mycket. Dock vill jag nu understryka ett par saker.

Man har här en sådan benägenhet att se denna sak ur uteslutande ekonomisk synpunkt. Men den allra största faran och den allra viktigaste sidan af saken ligger väl i det sociala oeffterrättlighetsstillstånd, som under nuvarande förhållanden uppstår. Det är väl dock en vigtig uppgift för lagstiftningen att skapa hem för lyckliga människor, ja, det är väl rent af dess största uppgift att se till, att der uppe växer människor och icke bara tallar och granar. Denna synpunkt har varit

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

grundläggande för min uppfattning af frågan; och huru man än resonerar här, lär man icke kunna komma ifrån, att landets framtid ligger uti en kraftig och lycklig befolkning, i menige mans bästa, som den gamla domareregeln säger, och icke uti en hastig vinst på handel med trävaror. Jag kan icke neka mig nöjet att i detta sammanhang återgifva slutorden i det bref, med hvilket en kommunalstämmeordförande i Dalarne öfverlemnade socknebornas opinionsyttring i frågan: »måtte nu i herraus namn», skref han, »Riksdagen göra slut på detta fosterlandets sjelfständighet allt mer uppslukande lejon.»

Jag vill vidare beträffande den ekonomiska sidan af saken först framhålla, att följden af allt detta är, att det naturligtvis icke brytes någon ny bygd der uppe. Det blir icke dessa nya stora byar, om hvilka man med rätta talade så vackert och drömde så vackert en gång i tiden, utan endast afverkningsområden. De hemmansegare, som funnos der uppe förut, och hvilka erhöilo så mycket virke de behöfde på kronans marker, blifva tvärtom ytterligare undanträngda. Före afvitt-ringarna faus det der sjelfständiga hemmansegare, och man tänkte, att de skulle öka sig. Men i den mån hemmanen öfvergå till bolagen, afbrytes ökningen och de sjelfständiga hemmansegarne förvandlas i stället till osjelfständiga jordtorpare och bolagsarbetare. Under åberopande af statistik — och med statistiken kan man, som en person yttrat, visa hvad som helst — säger man, att det visat sig, att de sjelfständiga jordbrukarnes antal ökats i Dalarne och Norrland. Hvad betyder nu detta? Det är alldeles ostridigt, att på bolagshemmanen i skogsbygderna, med undantag af dem, som bebos af disponenterna och andra bolagstjenstemän, ty de äro ofta roade af jordbruk, ingen nyodling göres och den gamla försummas. Det är icke på dessa hemman, som framstegen skett, utan dessa ha skett på de hemman, som äro kvar i den jordbrukande befolkningens ego. Da framställer sig alldeles gifvet: Är det icke skada, när det visat sig, att hemmansegarnes antal ökats och jordbruket gått framåt i hög grad på de senare hemmanen, oakadt dessa årligen minskas starkt, att icke samma utveckling får ega rum på dessa bolagshemman? Och hvilken fara är det icke att genom ett fortsatt jordförvärf från bolagens sida vunna resultat skola gå om intet? Man skall icke med statistiken söka vända bort rätta sakförhållandet. Man får icke åberopa dessa framsteg såsom gällande jordbruket i dess helhet i Norrland, då de i stort sedt endast hänföra sig till de hemman, som icke ännu förvärfvats af bolag. Detta är en synpunkt på saken, som man ovilkorligen måste fasthålla.

Det är äfven en annan sak, som ej kan nog framhållas. Afvitt-ringens ändamål var ju att gifva ett stöd för jordbruket och åt hela den befolkning, som skulle växa der uppe i skogsbygderna. Det är detta stöd, som nu går bort, ty skogarne äro dock en rikedom — kanske den största —; och det är klart, att om denna rikedom deremot kommer befolkningen till godo, blir den till stöd för kulturen, utvecklingen kommer att gå framåt, och man får en bofast, sjelfständig och jemförelsevis lycklig befolkning der uppe liksom på åtskilliga andra ställen i landet. Men hvad är vilkoret för att skogarne skola bli till stöd för befolkningen? Jo, att skogarne egas af denna befolkning; endast då kommer afkastningen af dem att stanna der uppe. Och

detta inträffar vare sig de egas af befolkningen under form af sockneallmänningar eller såsom de enskilda hemmanens tillhörighet. Men om bolagen köpa dessa hemman, så blir följden, att detta stöd, som befolkningen skulle ha, alldeles faller bort och i stället kulturen går tillbaka, helst bolagen visst icke drifva någon industri i skogssocknarne, utan afverka bara der samt ha sin industri förlagd till kusten. Derför är det af så stor vikt att i någon form behålla skogarne i befolkningens ego. Detta har icke skett på det lyckligaste sättet, men det blir en lagstiftningsuppgift för kanske flera generationer att råda bot på missförhållandena. Ty icke skall man nu kasta yxan i sjön och afklippa möjligheten att förhindra, att skogsbygderna, för hvilka kronan offrat så mycket, förvandlas till afverkningsområden för sågverken nere vid kusten. Skogsvård och dylikt kan genom lagstiftning och stigande upplysning med tiden alltid vinna och begångna fel afhjelpas. Men uppgifvas nu de sociala grundvalarne för ett ordentligt samfundsskick i skogsbygderna. kan därför ej lika lätt rådås bot.

Hvad angår medlen, vill jag också hänvisa till reservationens innehåll, ty att redogöra härför blefve annars alldeles för vidlyftigt. I denna fråga har den allmänna opinionen gifvit sig till känna uppe i Norrland, det råder der en allmän stämning för att få till stånd en förändring nu genast, och det ligger i sakens natur, ty man vet der alltför väl, att det duger icke att dröja. Vill man göra något i detta afseende, måste man åtminstone, såsom reservanterna föreslagit, stadga ett provisoriskt förbud, för att vinna något andrum; ty eljest kanske en blifvande lagstiftning kommer alldeles för sent, så att det icke längre fins något område kvar, på hvilket den kan verka. Det der formella betraktelsesättet, att det skulle vara något så orättvist och upprörande, att icke sågverksaktiebolagen skulle med eganderätt kunna få åtkomma alla de afvittrade hemmanen i Norrland och Dalarne, förefaller betydligt uppstyldadt. Bolagslagstiftningen är en speciallagstiftning — för det ena slaget af bolag tillämpas en lagstiftning, för det andra en annan och för det tredje en tredje. Då är det icke mer än öfverensstämmande äfven med en formel rättsuppfattning att genom lagstiftning omöjliggöra för sågverksaktiebolagen att med eganderätt besitta fast egendom, då detta visat sig vara så olyckligt för landet. Såsom reservanterna närmare utvecklade, finnes det flera exempel från vår lagstiftning just derpå, att en sådan begränsning för bolag af rättsuppfattningen betraktats såsom möjlig och äfven tillämpats.

Man får också fästa något afseende vid den allmänna opinionen, ty en sådan förefinnes verkligen härvidlag, och ingen har heller vågat bestrida betydelsen af de opinionsyttringar, som framkommit i Norrland. Och den tanke, som fått sitt uttryck uti dessa, är, att enda vägen i detta fall är att förbjuda dessa bolagsförvärf. Denna tanke är icke ny; den är tvärtom så gammal som från 1850-talet. Man och man emellan har man på många orter talat om denna utväg, och tanken derpå har växt mer och mer. Men ingen har offentligt annat än på omvägar framkommit med den, förrän lagutskottet 1898 bröt isen och sade, att botemedlet borde bestå i att förhindra bolagens vidare förvärf af fastigheter. Andra Kammaren anslöt sig till denna uppfatt-

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne  
(Forts.)

ning och äfven Första Kammaren, der på särskildt framställt yrkande just denna motivering bibehölls.

Ang. lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbögderna  
i Norrland  
och Dalarne.

Nu sade en person under debatten i Första Kammaren, att motionären varit lycklig nog att förmodligen »efter åtskilligt besvär» få en sådan opinionsyttring till stånd. Jag vill begagna detta tillfälle att här förklara, att besväret för mig icke bestått i något annat än att bryta inkomna bref eller mottaga de adresser, som blifvit mig tillställda genom norrländske riksdagsmän. De direkta åtgärder, som jag

(Forts.)

i detta afseende vidtagit, bestå dels deruti, att jag, på uppmaning af en person, skref till fyra förstelandtmätare i Norrland, med begäran om deras yttrande, för att landtmätarne derigenom skulle få en formel anledning att uttala sig, och dels deruti, att, sedan jag i Andra Kammarens klubbrum händelsevis fick i en tidning se, att något, som heter Vesternorrlands läns landtmannaföreningar, sammanslutit sig i ett förbund, jag föll på den idén att skriva till detta förbund och göra en del frågor. Detta senare skedde ock, och med anledning deraf ha från åtskilliga föreningar ankommit en del meddelanden, som för motionen varit mycket förmånliga. Men detta är allt det besvär jag haft, såvida dit ej får räknas omtanken att vid opinionsuttalandenas befordran till trycket borttranssumera dels ett och annat direkt utfall mot namngifven person och dels åtskilliga vänliga blommor åt motionären. Jag vill tillägga, att utöfver de uttalanden, som återfinnas vid utskottets betänkande, nu ytterligare tillhandakommit mig kraftiga sympatiuttalanden från sockenmännen i Ståde kommun i Medelpad och från Myrsjö landtmaunaförening i Jemtland, äfvensom från Föllinge i Jemtland belägna sockens kommunalstämma, hvilken dock påyrkat ännu kraftigare åtgärder, än motionen innehåller.

I fråga om detaljerna i reservanternas lagförslag må här blott nämnas, att enligt förslaget skulle bolag icke heller få köpa af bolag. De äro icke annat än hemmansegare och böra icke hafva någon särskild rätt. Man kan nu framställa den anmärkningen, att det kan vara svårt för bolag, som göra konkurs — jag hoppas dock, att bolag icke göra konkurs — att icke få sälja till andra bolag. Jag föreställer mig emellertid, att det kan gå för sig genom öfverlåtelse af aktierna. Om man nu gör den invändningen, att detta icke går för sig, kan visserligen saken lätt hjälpas genom ett tillägg till 2 mom. af 1 § af följande ord: »och ej heller i det fall, att egendom förvärfvas från bolag eller förening, som nyss är sagdt.» I princip är jag emellertid icke så särskildt böjd härför, och när Första Kammaren nu har afslagit lagen, så är frågan icke heller aktuel. Jag skall därför icke bry mig om att i detta sammanhang göra något förslag i berörda hänseende, utan jag nöjer mig med att här hafva i mitt muntliga anförande återgifvit formuleringen till upplysning för framtiden, i fall tanken kan anses förtjent af uppmärksamhet.

Jag öfvergår nu till lagutskottets utlåtande, om hvilket jag blott vill yttra ett par ord. Utskottet har i början af sitt anförande uttalat sig ganska välvilligt om förhållandena, från min synpunkt sedt — om jag så får uttrycka mig. Utskottet har nemligen sagt, att ganska svåra missförhållanden äro rådande der uppe. Sedan kommer emellertid utskottet in på skogsvårdens synpunkt, och det har aldrig i något



offentligt utlåtande förekommit ett så anpelt erkännande af riktigheten af de — enligt min uppfattning — mest öfverdrifna anspråken från sågverksbolagens sida. Såsom en följd af denna dubbelställning har utskottet sedermera framkommit med sina redan berömda uttalanden om, att förhållandena »gifva anledning till uppmärksamhet, kanske oro», och att Kongl. Maj:t borde taga i öfvervägande, huruvida det kunde befinnas »behöfligt och lämpligt» att vidtaga några åtgärder. Jag vill verkligen icke klandra utskottet för detta uttalande, ty de 5 ledamöter, som stå bakom utskottet, omfattade i sjelfva verket fyra olika meningar, och det bör då varit ganska svårt att sammanjemka alla dessa, så att det kunde blifva ett sammanhängande resultat. Den ena meningen var den, som utmynnar i storindustriens apotheos, d. v. s. som anser, att denna har rätt att lägga beslag på alla resurser för att — så länge det bär — obehindradt konkurrera på världsmarknaden, det må nu kräfvat hvilka offer som helst. Den andra åsigten upptog Manchester-teoriens yttersta anspråk på, att allt skall regleras genom frihandel eller ytterst fribyteri. Denna mening leder i sina konsekvenser till ren anarkism. Den tredje meningen var den, som enligt min uppfattning icke ledes af annat än ett öfverdrivet skogsvårdsintresse och i sådant afseende framböll den förbluffande satsen, att det viktigaste för Norrland är, att det blir beboeligt, men att, för att det skall blifva så, sågverksbolagen måste blifva egare af all skogsmark. Den fjerdre meningen slutligen syntes vara en moderat sammanfattning af de tre förutnämnda olika teoretiska åskådningssätten. En följd af detta har emellertid varit, att utskottets utlåtande måste förefalla som ett maskeradt afslag; ty det betecknar en tillbakagång i förhållande till hvad 1894 års Riksdag yttrade, och det är äfven en tillbakagång i jämförelse med hvad lagutskottet yttrade 1898 och de år, som följde deruppå. Derför kunde också under lördagens debatt i Första Kammaren en röst från en manchestergraf förkunna, att motionärens framställning naturligtvis icke borde föranleda till någon åtgärd, men att man i alla fall mycket väl och utan någon fara kunde antaga utskottets hemställan, i ty att denna kunde »vara egnad att verka lugnande på oroliga sinnen». Det är sålunda denna sinnenas oroliga svalning, som på något sätt skall ledas ut i sanden. Det är den förståelse för frågan, som man har att vänta från det hållet, och det bör för norrländingarne vara synnerligen tillfredsställande.

Jag skall nu bedja att få ingå på två saker, som från sågverksindustriens sida och af dem, som dela dennas uppfattning, hufvudsakligen anförts till försvar för den nuvarande utvecklingen. Det första är det, att om sågverksindustrien säges, att derest den ej får fortfara att köpa de ännu ököpta hemmanen, så går den under eller »dör» — som den tekniska termen nu lyder. Nu har verkligen utskottet — den rättvisan måste man göra detsamma — icke helt och hållet exploiterat denna uppfattning, utan utskottet har ställt sig tveksamt. Utskottet anser dock, att detta är sannolikt, ty det har vitsordats från sakkunniga kretsar, och på fråga, hvilka dessa sakkunniga kretsar äro, svarades inom utskottet, att det var sågverksegare och särskildt en namngifven sågverksegare, som sagt, att det förhåller sig så. Nu vill jag medgifva, att sågverksindustrien möjligen till en tid kan vinna en

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

*Ang. lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.*

viss brutal trefnad genom att få lägga under sig alla hemman på det sättet och slippa från all konkurrens om råvaran. Denna åsigt hvilat emellertid på ett åsidosättande af alla andra intressen och af hela den sociala byggnaden i samhället, och inför sådana anspråk måste man ställa sig betänksam och fråga sig, huruvida det icke till äfventyrs kanske vore bättre, att sågverksindustrien doge, d. v. s. att någon dör för folket i stället för att folket dör för denne någon. Nu är det emellertid, mina herrar, icke så farligt för att sågverksindustrien skulle

(Forts.)

dö, om status quo upprätthölles, och det är nu icke fråga om annat. Ty om sågverksindustrien under sådant förhållande skulle dö, måste den hafva byggt sin verksamhet på förutsättningar, öfver hvilka den icke varit herre. Förhållandet är dock, att detta är ett slagord, som kommit fram för att rädda en situation, som man tror vara för sig nyttig.

Jag skall här taga ett exempel. Jag tänker mig, att afvittringen hade fatt det utfall, som man väntat sig, nemligen att det blifvit en sjelfständig befolkning, som icke gjort sig af med sin skog. Så har t. ex. skett i Ofvanåker i Helsingland. Der fans en man vid namn Olof Persson i Gråsäter, som på sin tid var ledamot af bondeståndet i Riksdagen. När afvittringen skedde, skaffade han sina sockenbor genom åtskilliga lofliga åtgärder mycken skog på kronans bekostnad. Vidare — och det är det viktigaste — lärde han dem, huru hushållningen med skogen skulle gå till och huru de förståndigt skulle vårda sin skog. Efter hans föredöme har det blifvit sed i Ofvanåker, att man aldrig på en gång afhändt sig mer än ett mindre skifte på två eller tre ars afverkningsrätt till vissa dimensioner. Penuingarne, som erhöllos, sattes omedelbart in på banken. Och det har härigenom blifvit en ståtlig, en förmögen bygd, ja, man skulle nästan kunna säga alltför förmögen. Sockenarne närmast omkring hafva äfven tagit intryck deraf, så att utvecklingen der delvis gått i samma riktning. Det har blifvit storbygd, breda bygder, som Björnson kallar det, i dessa trakter. Just derför att skogens rikedomar stannat kvar i befolkningens ego. Hade det nu utvecklats sig i hela Norrland på samma sätt som i Ofvanåker, så hade sålunda fråga uppstått, att sågverksindustrien skulle dö, om den icke vore egare till hemmanen. Nå, det skulle icke hafva fallit någon människa in att tro detta eller att vilja lägga dessa bygder öde i den förmenta angelägenheten att göra trävaruindustrien blomstrande. Jag är för öfrigt öfvertygad om, att de ekonomiska lagarne och intressena skulle lika fullt framtvingat skogens tillgodogörande, äfven om något annorlunda, än nu reglerades, i hvilka fickor afkomsten borde stanna. Och icke skulle sågverken saknat sysselsättning, derför att deras innehafvare ej tillika vore egare till all enskild jord i Norrland och Dalarne. Tänk, om detta Ofvanåker blifvit en bolagsbygd och befolkningen der hufvudsakligen bestått af fattiga arrendatorer och arbetare med främsta lefnadsuppgift att förrätta skogsarbeten åt bolagen! Jag undrar hvad vid ett vinterfälttag våra blifvande värnpliktige skulle hafva rosat mest, det nuvarande Ofvanåker eller bolagsidealet Ofvanåker. Om det blifvit ett bolags-Ofvanåker, skulle nog åtskilliga grafhöggar derstädes fått vittna om den saken.

Ett annat sätt, på hvilket afvittringen skulle hafva ledd till de bästa resultat, hade varit, om, såsom nu allmänt erkännes bort ske,

skogen till afsevärd del afsatts till sockenallmänningar och kronoparker. Men på samma gång alla vitsorda detta, erkännes dermed också, att större delen af skogsmarken icke skulle fått eller behöft egas af sågverksindustrien. Skulle man då sedan kommit och sagt: Låt kronan och socknarne kasta dessa skogskomplex i sågverksindustriens armar, annars dör den? Nej, visst icke. Denna industri kommer bara att lefva ett mycket sundare lif, om den håller sig inom sina naturliga gränser; och icke behöfver den drifva upp afverkningen öfver landets tillgångar, som på många ställen eger rum. En naturlig begränsning af denna industris uppgift skulle vara till stort gagn för landet, och man skulle då kasta blommor för dess fötter och den skulle först sälunda vinna verklig trefnad, detta är min fullkomliga öfvertygelse.

Det andra stora skälet, som åberopas, för att man bör tillåta den nuvarande exploiteringen att gå lös öfver landet, är skogsvårdens intresse. Allting skall nu ske i skogsvårdens intresse, och man tänker icke på annat för närvarande. Jag vill då säga, att skogsvård är en viktig sak, men ännu viktigare är den sociala byggnaden af sanfundet. Det är därför naturligt, att man först skall rädda de sociala grundvalarne och sedan så småningom genom lagstiftning skapa en skogsvård. Denna senare har ju lagstiftningen alltid i sin hand. Skogen kan växa upp och befolkningen kan lära sig att sköta den eller tvingas dertill på det ena eller andra sättet. Men ödeläggas de sociala livsvilkoren, kan skadan ej i någon öfverskådlig framtid botas.

Huru är det för öfrigt ställdt med skogsbolagens skogsvård der uppe. Det finnes väl knappast något, som är så mycket bestridt från Norrland som förträffligheten af denna skogsvård. Bruken här nere i landet, hvilka drifva förädlingsindustri samt hafva mera begränsade områden och gamla anor, sköta skogen ofta utmärkt. Ja, det finnes nog äfven sågverksbolag, som sköta den ganska bra, men i det stora hela kan man förstå hvad det vill säga att idka skogsvård med sådana possessioner, som ett stort norrländskt sågverksbolag sitter inne med. Man har liknat ett sådant bolag vid en man, som har fötterna vid Kölen och hufvudet vid hafvet. Icke kan ett sådant bolag egna skötsel åt sin skog på samma sätt, som man i södra och mellersta Sverige är i tillfälle värda skogen, der man tycker sig vara en stor skogsegare, blott man behöfver en kvarts timme för att vandra igenom sin skog. Det är någonting helt annat och då kan man egna uppmärksamhet åt skogen i alla detaljer, men det är omöjligt der uppe. Der brister dessutom i högre grad den goda viljan, därför att sågverksindustrien för närvarande icke är en förädlingsindustri i egentlig mening, utan hufvudsaken är att taga emot anbud från utlandet och exportera råvaran, så länge något finnes kvar. Först kommer det grofva timret och går igenom sågarnarne, och när sedan endast småskogen är kvar, komma pappersmassfabrikerna och taga äfven den. Om vi nu lemnade all skog med eganderätt i sågverksbolagens händer, skulle det blifva ännu mer kusligt. Hvad som är alldeles säkert är, att lagstiftningen är ett bättre medel för höjande af skogsvården och i alla händelser skall mycket fortare leda till målet än drömmarne om att skogsbolagen af sitt eget intresse skola drifvas att sköta skogarne på ett utomordentligt förträffligt sätt.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Nu så finnes det slutligen en sak, hvarpå jag har velat i detta sammanhang fästa uppmärksamheten, och det är, att vi ju dock redan hafva en skogslagstiftning för Vesterbottens och Norrbottens län, nemligen en dimensionslag för kustlandet och för hela lappmarken en utsyningslag.

Det var en talare i Första Kammaren, nemligen herr Hugo Tamm, som med mycken värme och kraft framhöll, att skogen der uppe måste växa och bibehållas såsom ett stöd för befolkningen, och medlet dertill, sade han, var en skogslagstiftning. Men han ville icke gå längre. Då frågar man sig ju: om man nu låter bolagen förvärfva all den enskilda skogsmark, som finnes kvar der uppe, har då herr Tamm någonting kvar, för hvilket han kan lagstifta i antydt syfte? Skall en skogslagstiftning verka till förmån för den jordbrukande befolkningen, så måste man gå vidare i den riktning reservationen angifver. Och å andra sidan måste man erinra sig, att vi hafva ju en skogslagstiftning för Lappland samt Vesterbottens och Norrbottens kustland, men att det visat sig, att man icke kunnat på detta sätt förhindra bolagen att förvärfva skogsmarken från befolkningen. Tvärtom pågå just i dessa trakter bolagsförvärfven i synnerlig grad. Klart är för öfrigt, att det icke skall blifva förmånligare för en bonde att bibehålla sin skogsmark, därför att en skogslagstiftning kommer till stånd. Utvecklingen går ändå på samma sätt. Och den, som i likhet med herr Tamm sagt a, han måste därför också säga b.

Jag skall be att få säga några ord särskildt om Lappland. År 1873 antogs en särskild afvittringsstadga för detta landskap. Med den magtfullkomlighet kronan hade såsom egare af de norrländska skogarna, beslöt Riksdagen, just för att bibehålla skogarna i befolkningens besittning deruppe, att stadga ett utsyningstvång, så att bönderna endast efter årlig utsynning fick föfoga öfver saluvirke. Den formella rätten för bolagen att köpa stod emellertid kvar, och följden blef, att bolagen köpte hemman och afverkningsrätt till hemmanen i synnerligt stor omfattning. År 1895 hade bolagen minst 30 procent af skogarna i lappmarkerna, och nu hafva de åtminstone hälften under eganderätt, och dertill kommer en hel mängd afverkningsrättigheter på lång tid. Hvad blef följden af detta för lappmarkerna? Dessa vidsträckta trakter ligga så långt från allting, att för deras bebyggande mer än annorstädes kräfves en bofast befolkning, som har sin utkomst af landets egna naturtillgångar. Der måste således äfven idkas jordbruk, huru torftigt det än på vissa ställen kan vara. Det är på detta det hänger. När man tager ifrån jordbruket stödet af den årliga utsyningsrätten, förlorar detsamma förutsättningen för sin tillvaro. Ty det har visat sig, att om bonden har kvar den årliga utsyningsrätten, står han sig bra, han uppodlar sina egor och blir oberoende af missväxtår, ty han har en årlig kontant inkomst af skogen. Men när hemmanen gå öfver till bolagen, blir det blott en landtbonde, som sättes dit, och när han blir utsliten, kommer han på fattigvården, och man skaffar en annan. Det är nu kulturens gång deruppe. Stensele kommunalstämma säger, att följden af denna utveckling är för lappmarksbefolkningen »ekonomisk och moralisk ruin». Från Fredrika socken skrives: »Denna kommun består af något öfver 100 hemman, hvaraf ungefär 40 äro bolagens i

sin helhet, och å ungefär 40 hafva bolagen arrenderat skogen för en tid sedan, i de flesta fall enligt kontrakt gällande på 50 år. De sjelfegande bönder, som ega skogen qvar, äro endast 17; dessa hafva i årlig inkomst af den stämpling de få mellan 300 och 1,000 kronor, varierande efter hemmanens storlek och skogens godhet, och hos dem råder välmåga äfvensom flit och skötsamhet. Tänk om alla bönder här haft qvar sin skog, hvilken välmåga, och tänk om ifrågavarande motion skulle kunna gå igerom nu, då skulle inom 30 år mer än hälften af kommunen befinna sig i välmåga!» Kyrkoherden i Dorotea skriver: »Nog är det väl så, att hjälpen, om den nu kunde lemnas, för tusenden komme för sent, sedan bolagen slagit under sig den största delen af lappmarkens hemman — här i socknen ega bolagen omkring  $\frac{2}{3}$  af både jord och skog — men gäller »bättre sent än aldrig» vid något enda tillfälle, eger det en alldeles särskild tillämpning i föreliggande fråga. Behöfver jordbruket någonstades i vårt land skogen till ryggstöd, gäller det i alldeles särskild mening Norrland och allra mest Lappland. Denna sockens sjelfegare, den tredje del, som ännu finnes qvar, äro alla burgna och välmående. — — — Men våra f. d. hemmansegare drifvas ju ej bort från den gamla gården. Nej då: nog få de blifva bolagets landbönder, de få afverka och till vattendragen nedforsla egarens, bolagets, timmermassor. Och detta går ju, så länge landbonden orkar släpa och lägga manken till. Men en jag upphör arbetskraften, och då måste fattigvården anlitas och ny landbonde gå under samma ok. Det är nemligen regel här uppe, att fattigvårdens största kontingent består af afsigkomna, utslitna landbönder.» Och vidare säger kyrkoherden i Arvidsjaur: »För min del är jag öfvertygad om, att derest ett förbud icke sättes för bolagen att genom köp förvärfa jordbruksfastigheter och i sammanhang dermed egostyckningslagen antingen upphäfves eller ändras derhän, att skogsmark icke må afsöndras från hemmanen, går jordbruksnäringen under i lappmarken och landet förvandlas smäningsom till en ödemark.»

*Ang. lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.*

(Forts.)

Nu förstår lappmarksbefolkningen icke, hvarför statsmagterna ej unna befolkningen denna välmåga. Och jag kan icke neka till, att det förefaller mig upprörande och i sjelfva verket landsförrädiskt att lemna en vigtig del af fäderneslandet så der åt sitt öde, utan att bekymra sig om den befolkning, som der lefver, och den framtid, som dessa trakter få. Och jag förstår särskildt icke dessa personer, som uteslutande fästa sig vid skogsvården — hvarför de icke, då deras önskemål här blifvit tillgodosedda, vilja vara med om att rädda den sjelfgande befolkningen åtminstone i dessa trakter. Jag har frågat i lagutskottet, hvarför det icke vill vara med på det, men jag har icke fått något svar; och ingenting synes i dess betänkande om den saken. Jag har frågat på alla möjliga håll, folk som mest intressera sig för skogsvården, hvad de tänka om Lappland, men jag har till svar bara fått förströdda miner eller en axelryckning, hvarmed man skakat ifrån sig det besvärliga spörsmålet. För min ringa del skall jag dock aldrig upphöra att spörja, förrän jag fått ett svar på min fråga: hvad tänka ni göra med Lappland?

Tyvärr har jag först för ett par veckor sedan fått kännedom derom, att den berömda statsekonomen professor Agardh något behandlat

Ang. dessa förhållanden i sin statistik, som utkom för femtio år sedan. Det lagstiftnings- förekommer der under rubriken »kronogodsens tredje förskingring». åtgärder för Han talar om den uppfattning, som gjort sig gällande, att kronan icke vidmagt- kunde sköta sina fasta egendomar, och att kronan derfor borde göra hållande af sig af med dem. Och han säger härom, att »kronogodsens kastades bort jordbruks- näringen inom blott för att följa en af dessa allmänna satser, med hvilka man så skogsbygderna ofta bedrager folken, när de enskilda kunna vinna på deras an- i Norrland tagande». En sådan allmän sats är också detta påståendet, att man och Dalarne. bör kasta kronans till de afvittrade hemmanen donerade skogar helt och hållet i armarna på sågverksindustriens män för att desse skola vinna derpå.

(Forts.)

Detta kan jag, herr talman, icke anse lyckosamt, och jag ber derfor att få yrka bifall till den hemställan, som framstälts af denna kammares ledamöter inom utskottet.

I detta anförande instämde herrar Höjer, Wallis, Wavrinsky, Berg i Stockholm, John Olsson i Stockholm, Staaff, David Bergström i Stockholm, Nyström, Eklund i Stockholm, Smith, friherre De Geer, Akerlund, K. G. Karlsson i Göteborg, Persson i Arboga, Söderberg, Wahlgren, Hansson i Solberga, Olsson i Mårdäng, Göransson, Eriksson i Elgered, Nordin i Sättna, Akerlind, Styrländer, Emthén, Olofsson i Digernäs, Bromée i Billsta och Norberg.

#### Vidare anförde

Herr Meyer: Herr talman! Jag har redan vid ett föregående tillfälle förklarad, att äfven jag kommit till den åsigt, att förhållandena i Norrland visserligen icke äro sådana, som de böra vara. Och vid sådant förhållande måste jag ju i mångt och mycket gifva den ärade motionären rätt. Då jag på samma gång har fullt klart för mig, att hvad han afsett med sin motion icke varit att komma bolagen till lifts, utan att befrämja de kulturella förhållandena i Norrland, är det ju alldeles uppenbart, att min opposition mot honom måste blifva mycket lam.

Jag har emellertid icke kunnat godkänna den princip, på hvilken han byggt sitt lagförslag, nemligen den principen att staten skulle vara berättigad att angripa eller ingripa mot sågverksbolagens eganderätt med stöd af bestämmelserna i afvittringsstadgan. Det förhåller sig nemligen så med afvittringsstadgan, att den ju, såsom vi alla veta, afsåg att befrämja det norrländska jordbruket. Men det, som skänktes till det norrländska jordbruket genom afvittringarna, det var i sjelfva verket icke skogen. Staten kunde icke skänka jordbrukarne skog till ryggstöd, såsom det hette, därför att skogen den tiden icke hade något som helst värde. Hvad som skänktes och som skulle hjälpa under jordbruket, det var det bete, som fans å skogsmarkerna, och genom denna skänk afsåg man att befrämja boskapsskötseln, som i sin ordning var det, som skulle lemna ryggstödet åt jordbruket. Äfven om de norrländska jordbrukarne eller de norrländska skogsbolagen använda skogen på sådant sätt, som nu sker, så försynda de sig icke derigenom mot ändamålet med afvittringarna, eftersom skogen, såsom jag redan nämnt, icke då hade något värde och icke var det, som skulle befrämja

jordbruket. För öfrigt förhåller det sig så, att hela vår lagstiftning erkänner principen om eganderätten och erkänner den i så hög grad, att när det undantagsvis förekommer, att staten eller det allmänna får lof att angripa den enskilda eganderätten, stadgas det uttryckligen, att staten eller det allmänna i så fall får lemna fullt skadestånd eller full ersättning för den egendom, som beröfvas den enskilde.

Så har här vidare blifvit sagdt, att staten väl går före den enskilde, och på den grund har man ansett sig kunna stifta lagar, som skulle kunna inkräkta på eganderätten. Vidare har här framhållits, att derjemte skulle äfven förhållanden i Norrland förefinnas, som innebure dels en politisk, dels en social och dels en ekonomisk fara. Man har sagt, att genom sågverksbolagens jordförvärf kommer befolkningen i Norrland i en beroende ställning. Man har vidare sagt, att befolkningen der förvandlas från bofast till lös befolkning; den blir hemlös, ja, man har till och med sagt — fastän motionären ej har gjort det — att befolkningen der uppe förvandlas till proletärer. För min del tror jag emellertid, att om en social fara uppstått till följd af sågverksbolagens verksamhet i Norrland, så har den dock visst icke uppstått till följd derutaf, att sågverksbolagen förvärfvat sig fastigheter, utan i så fall har den uppstått till följd af sågverksbolagens industriella verksamhet, som kräfver, att bolagen måste draga tillsammans folk från alla möjliga delar af landet. Och hvad beträffar att befolkningen i Norrland förut varit bofast, så har den väl icke blifvit mindre bofast därför, att eganderätten till hemmanen öfvergått från bönderna till sågverksbolagen. Ty man kan väl icke säga, att jordbruksarbetaren blifver mera hemlös, om han är i bolagens tjänst, än om han är i böndernas. Hans ställning är precis densamma i båda fallen.

Vidare har man sagt, att här skulle kunna ligga en politisk fara derutinnan, att de norrländska sågverken skulle kunna utgöra en lockelse för världskapitalet. Det må nu vara sant, att så är förhållandet, men jag tror dock, att äfven om de norrländska sågverken icke ega några fastigheter, utan bestå som rena afverkningsbolag, utgöra dessa företag dock en lika stor lockelse för världskapitalet, och detta därför, att den norrländska jorden i sjelfva verket icke har något så synnerligt stort värde som odlingsjord.

När man nu säger, att man vill befrämja det norrländska jordbruket, så att det blefve detsamma, som det varit förr i tiden, erkänner jag villigt, att det är ett mycket stort mål och att det skulle vara synnerligen lyckligt, om man kunde nå detta mål. Men om jag undersöker, hur det gick till förr i världen, på t. ex. 1820-talet, då det för de norrländska jordbrukarne var alldeles tillräckligt, att de fingo ha skogsmarken till sin disposition, så finner jag, att det då endast var genom mycket strängt arbete och genom stora försakelser, som de då kunde draga sig fram; en jordbrukare lefde då deruppe utom på jordbruk och boskapsskötsel äfven på jagt och fiske och på de extra förtjänster, som han eljest kunde skaffa sig. Men tiderna äro sannerligen icke desamma nu, som de voro förr; nu finnes det ingen, som vill underkasta sig ett så oerhördt arbete, som landtbrukarne på 1820-talet måste underkasta sig. Om man dessutom besinnar, huru öfantligt mycket dyrare arbetskraften har blifvit nu, än den var i början på

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

1800-talet, så måste man finna, att det kräfvades ganska stora uppoffringar, om man verkligen vill få till stånd ett mera utvidgad jordbruk uppe i Norrland; på de ställen möjligtvis, der jorden är bäst, kan det nog gå för sig, men om man först måste uppodla mark, blifva uppoffringarna, som sagdt, ganska stora.

Såsom vi alla veta, har regeringen sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, och vi kunna, tror jag, vara fullt förvissade derom, att regeringen icke skall underlåta att göra hvad på den ankommer, för att sakkunnig utredning i frågan må komma till stånd, så att sedan för Riksdagen må kunna framläggas de lagförslag, som regeringen kan finna vara af behovet påkallade. Men om nu denna kammare bifaller reservanternas förslag och dermed för regeringen angifver i hvilken riktning denna lagstiftning bör gå, nemligen att det bör utfärdas ett förbud för bolag att köpa jord, föreställer jag mig, att regeringens uppgift derigenom kommer att försvåras.

Då jag således tror, att det skulle vara lyckligast, om båda kamrarna här fattade lika beslut, ber jag att få yrka bifall till det af herr Centerwall framställda förslaget.

Herrar *Arhusiander* och *Gussing* instämde häruti.

Herr Lundgren: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få till den ärade motionären hembära min tacksamhet för det erkännande, som han gifvit åt den statistiska utredning, som jag af intresse för frågan sökt att åstadkomma. Å min sida vill jag också göra full rättvisa åt motionären för hans välmående motion och för hans varmhjertade anförande här under diskussionen.

Skillnaden mellan motionärens ställning i frågan och min egen är den, att jag icke kan tänka mig möjligheten af att Riksdagen skulle med anledning af en enskilds motion besluta något, som skulle medföra ett så våldsamt ingripande i den enskildes eganderätt, som det ett bifall till reservationen i denna första punkt skulle innebära. I praktiskt hänseende blefve följden af ett sådant beslut af Andra Kammaren den, att frågan skulle förfalla för denna riksdag, något, som jag för min del skulle mycket beklaga. Om vi deremot nu antaga utskottets förslag, har frågan ju blifvit hänvisad till Kongl. Maj:t, som sedan kan föranstalta en utredning, så att det sanna och rätta förhållandet må komma i dagen, och som med anledning af denna utredning kan för Riksdagen framlägga de förslag, som kunna anses vara lämpliga för åstadkommande af de ändringar, som härvidlag böra förekomma och hvilka jag för min del varmt önskar måtte blifva genomförda.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag i första punkten.

Herr Fredholm: Jag begärde ordet med anledning af hvad en föregående talare här yttrade om, att man icke skulle vara berättigad att ingripa i sågverksbolagens eganderätt. Denna uppfattning är endast en konsekvens af den satsen, som man nu för tiden ofta hör uttalas, nemligen att eganderätten skulle vara något heligt och något



oantastligt. Det må nu så vara, att man bör hålla strängt på eganderätten, men man måste likväl erkänna, att den är en samhällelig rätt, då den ju tillkommit och upprätthålles af och genom samhället; derför synes det också, som om samhället skulle ha befogenhet att ingripa i denna eganderätt, när den i sina konsekvenser någon gång kan komma i strid med samhällets sanna intressen. Att ett sådant ingripande icke är något nytt påhitt, utan förut faktiskt egt ruin vid flera tillfällen, visa ju de lagstadganden, som redan förefinnas beträffande eganderätten till fast egendom och rörande köp och försäljning af sådan; en disposition af den fasta egendomen, som naturligtvis står i ett visst samband med sjelfva eganderätten.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Om man nu håller på, att eganderätten under alla förhållanden skall vara oantastlig, kan man ju också lätt förstå, att man skall hålla på, att köp och försäljning af egendom skola vara fritagna från alla begränsande lagbestämmelser. Men ett sådant betraktelsesätt är icke öfverensstämmande med svensk lag, åtminstone icke beträffande fast egendom, ty redan år 1810 infördes i vår lag uttryckligt förbud för utländing att besitta fast egendom och detta utan något undantag. Vidare hafva ju åtskilliga gånger lagförslag varit framställda rörande sättet att häfda fast egendom på landet, och man kan ju i anslutning till hvad som redan skett för öfrigt tänka sig, att man i framtiden kan blifva nödgad att äfven i andra hänseenden vidtaga dylika inskränkingar i eganderätten. Bestämmelsen, att utländing icke får besitta fast egendom, undergick år 1829 den ändringen, att det då gafs Kongl. Maj:t tillstånd att i vissa särskilda fall meddela utländing sådan rättighet.

Nu omförmälda lagstiftningsåtgärd, angående förbud för utländing att ega fast egendom, ansågs, då den infördes, vara af den största vikt och betydelse för bevarandet åt samhället af statens autonoma sjelfständighet, men syftet med detta lagstadgande botar dock nu att eluderas genom bolagens rätt att förvärfva sig och besitta fast egendom. Det behöfves ju till den ändan endast, att en utländing förskaffar sig aktiemajoritet i ett bolag. Derigenom blifver han faktiskt ensam bestämmande öfver det sätt, på hvilket bolagets fastighet skall brukas. Exempel härpå ha vi ju från Norrland, der stora skogskomplexer öfvergått i utländingars händer, derigenom att dessa i öfverensstämmelse med svensk lag bildat bolag, i hvilkas styrelse några svenske män pro forma insatts, eller derigenom att en utländing köpt flertalet aktier i ett redan befintligt svenskt bolag. För dessa utländingar är hufvudsaken den, att, utan afseende på skogens bestånd för ögonblicket, kunna på skogen tjena så mycket pengar som möjligt, och när de tillika höra den satsen af landets egna barn predikas, att jordbruk i Norrland icke kan bära sig, är det förklarligt och till och med ursäktligt, om en utländing, som ej har annat mål för sin härvaro än att förtjena pengar, finner det stridande mot sina intressen att sysselsätta sig med jordbruk. Han lägger följaktligen ned detta på de hemman, som han förvärfvat, och afverkar der endast skogen. Men då vid denna afverkning hänsyn tages blott till det, som kan bereda inkomst för tillfället, så anse de utländske egarne det icke löna mödan att låta några fröträd stå kvar på de afverkade markerna, utan de

Ang. låta hugga ned alltsammans, rubb och stubb, stort och smått; detta lagstiftnings- blir ju icke dyrare än en rationel afverkning, men lemnar deremot utgårdar för alltid något mer virke, hurudant det än må vara. Sedan utlänningarne på detta sätt realiserat egendomen och förvandlat den derå växande skogen i kontanta penningar, stoppa de dessa i plånboken och resa tillbaka till sitt eget land, der de köpa en jordegendom, som de sedan hafva råd att med svensk penga brukta på ett mönsterligt sätt. Så har det faktiskt gått till uppe i Norrland och så kan det fortfarande komma att gå till der, om ej något göres för att förhindra det.

(Forts.)

Men att jordegendomar på detta sätt komma i utlänningars händer och våra nationalrikedomar sålunda af dem exploiteras till vinst endast för dem sjelfva, är dock den minsta faran härvidlag; den största faran ligger deri, att om staten någon gång skulle af hänsyn till det allmänna bästa finna anledning att lägga hinder i vägen för ett sådant hushållningssätt med skogarne, kan man riskera, att främmande magter uppträda med anspråk på att en dylik lag icke skulle få tillämpas på deras undersåtar. Vi, som en längre tid varit med här i Riksdagen, hafva sett exempel på ett sådant tillvägagående, i det att i några fall främmande magt protesterat mot att svensk lag tillämpats på det sättet, att någon af denna magts undersåtar förlorat penningar på den grund, att han öfverträdt svensk lag. Sådana protester hafva vid frågans afgörande varit för svensk regering bestämmande. Att på detta vis här i vårt land skapa hvad man på nutida språk kallar för en utländsk magts intressesfer, hvarigenom åt utländska magter beredes tillfälle att intervenera till sina undersåtars förmån, synes mig innebära en fara så stor, att den sidan af saken icke minst i dessa försvarsfrågans tider är förtjent af den allra största uppmärksamhet. Ensamt i och för sig synes mig därför detta förhållande utgöra ett alldeles tillräckligt motiv för att bifalla motionärens förslag om förbud för bolag att köpa fast egendom.

Nu har motionären så till vida modifierat sitt ursprungliga förslag, att han har begränsat den tid, under hvilken denna lag tills vidare må gälla, till tre år, och det synes mig, som om man då skulle kunna vara med om detsamma, då denna begränsning ju gifver regeringen tillräcklig respittid att komma fram med ett förslag, som kan vara tillfredsställande. Ett sådant förslag skulle regeringen redan för länge sedan kunnat hafva framlagt, ty den har ju haft god tid på sig att undersöka och förbereda denna fråga, hvilken nu i likhet med många andra hotar att falla, därför att man saknar grundlig utredning angående densamma. År 1894 skref nemligen Riksdagen till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till de lagstiftningsåtgärder, som kunde anses erforderliga för afhjelpande af nu ifrågavarande missförhållanden, men något sådant förslag ha vi ännu icke sett till. Då vi emellertid icke kunna, eftersom missförhållandena alltjemt ökas, allt för länge vänta derpå, så måste vi väl, oberoende af hvarje grundlig utredning, tillgripa de utvägar, som stå oss till buds och fatta något beslut i frågan, innan det blir för sent, äfven om vi icke nu skulle kunna med säkerhet veta, om verkningarna af beslutet skola blifva just de, som med detsamma asyftats.

Det är visserligen sant, att om Andra Kammaren nu bifaller motionärens förslag, så kan detta beslut icke föranleda någon omedelbar påföljd, då ju Första Kammaren redan fattat ett annat beslut, men i olikhet med den siste talaren hyllar jag för min del den uppfattningen, att äfven om ett sådant beslut icke kan hafva någon direkt inverkan på frågans lösning för närvarande, torde det icke vara utan en viss betydelse, i det att detsamma utvisar, hvilken åsigt Andra Kammaren hyser i denna fråga, och ehuru väl jag icke har någon synnerlig förhoppning om, att regeringen skall hysa något större intresse för en sådan af Andra Kammaren uttalad uppfattning, borde denna likväl, om den kring sig samlar ett större flertal af kammarens ledamöter, vara af den art och beskaffenhet, att regeringen icke kan lemna den alldeles obeaktad, i synnerhet då det gäller en sådan fråga som denna, i hvilken på så många olika sätt önsknningar blifvit till regeringen förut framställda om framläggandet af sådana lagförslag, som kunna leda till frågans lyckliga lösning.

Herr talman! På grund af dessa nu anförda skäl anhåller jag att få instämna med dem, som yrka bifall till den reservation, som är afgifven af utskottsledamöterna från Andra Kammaren.

Herr Styrländer: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på karlshamnshänken kom fram med några påståenden, som måste förefalla mycket egendomliga. Han lät undfalla sig det uttrycket, att skog vid afvittring icke hade något värde. För alla dem af herrarne, som sjelfva drifva jordbruk, behöfver jag icke påpeka, att redan den omständigheten, att man har byggnadstimmer, stängselvirke och vedbrand, innebär en ganska stor fördel och ett verkligt värde för ett hemman. Läger man dertill, att de norrländska hemmanen kunnat, då de hade qvar skog, försälja för åtskilliga hundratal kronor virke för hvarje år, måste man hafva klart för sig, att skog från äldsta tider haft ett stort värde särskildt för de norrländska hemmanen.

Han kom vidare till den märkliga slutsatsen, att den omständigheten, att ett bolag förvärfvar ett hemman, icke bör medföra, att befolkningen icke blir bofast. Det påståendet faller ju på sin egen orimlighet, ty den, som icke har ett eget hem, en egen torfva, kan icke sägas i egentlig mening vara bofast. Jag tror, att den ärade talaren med afseende på dessa uttalanden får göra precis, såsom han måste göra i en annan fråga under denna riksdag, då han slutade sitt anförande med att säga: jag återtager allt hvad jag har sagt.

Gent emot herr Lundgren ber jag att få påpeka den tabell, som finnes upptagen å sid. 47 af utskottets betänkande, der utskottet sjelft påvisat, huru förvärfvet af hemman för bolagens räkning fortskridit under de sista 15 åren. Det visar sig af denna tabell, att förvärfvet t. ex. i Kopparbergs län hade från 2 millioner kronor ökat till öfver 11 millioner, sålunda femdubblats; i Gefleborgs län från 3 millioner kronor till 12 millioner, sålunda fyrdubblats; i Vesternorrlands län från 6 millioner till öfver 17 millioner, sålunda nära tredubblats; och förhållandena äro likartade i de öfriga norrländska länen. Denna tabell, mina herrar, talar ett språk, som inga siffror, hemtade från andra håll, kunna vederlägga. Den visar, huru bolagens jordförvärf

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
vårningen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

med ohejdad, svindlande fart pågår, och att det sålunda är hög tid, att lagstiftningen ingriper mot detsamma.

Lagutskottets förevarande betänkande erbjuder så många anfalls- punkter, att man knappast vet, hvarmed man skall börja och hvarmed man skall sluta. Den ärade hufvudmotionären har redan vederlagt en hel del af de påståenden lagutskottet gör, så att man icke behöfver upptaga dem vidare till bemötande. Jag skall emellertid särskildt fästa mig vid en punkt på sid. 52, der utskottet säger: »Utskottet kan då för sin del icke annat än finna den uppfattningen fortfarande ovederlagd, att skogens sammanförande till stora komplexer, som besittas af kapitalstarka egare, är förmånligt för dess bevarande och rätta vård samt ekonomiska tillgodogörande». Ja, mina herrar, det har nästan blifvit en trossats, att det skulle vara så förmånligt för skogsvården, om skogarne äro sammanförda till stora komplexer; men då vi se på de faktiska förhållandena, skola vi finna någonting helt annat. Det visar sig af skogskomiténs betänkande, att i Norrland staten eger skogar, utgörande 7 millioner tunnland, och bolag och enskilde tillsammans 21 millioner tunnland. Nu anser man, att staten kan icke på dessa 7 millioner tunnland årligen afverka mer än 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> millioner sågblock, för att man skall för framtiden kunna bevara skogen och lita på att den fortfarande kommer att finnas till. Efter denna beräkning skulle på bolagens och de enskildes 21 millioner tunnland endast kunna afverkas 7<sup>1</sup>/<sub>2</sub> millioner sågblock. Men det visar sig alldeles tydligt af exportföreningens uppgifter, att det afverkas mer än 40 millioner sågblock årligen endast i Norrland. Det är ju alldeles tydligt, såsom af en talare i Första Kammaran här om dagen påpekades, att här eger rum en misshushållning i mycket stor skala, och han bevisade med tydliga siffror, att, om afverkningen skall fortgå som nu, det skall inom 21 år vara slut på de norrländska skogarne. Det förhåller sig icke heller stort bättre i Dalarne. Det visar sig, att der afverkas 40-årig ungskog till kolning, hvarigenom göres en förlust hvarje år af bortåt 20 millioner kronor. Ja, hela den förlusten, som för vårt land uppstår derigenom att man afverkar skog, som icke hunnit upp till mognad, utgör enligt noggranna beräkningar omkring 132 millioner kronor årligen för hela landet. Det är ju en verklig nationalförlust, och deraf kommer naturligtvis den allra största delen på Norrland. Hvad tjänar det väl till att tala om dessa 120 millioner, som sågverksindustrien inbringar, då vi förlora årligen betydligt mera i vårt land just genom den planlösa afverkning, som bedrifves?

Utskottet säger vidare å sidd. 53 och 54, att ett förbud för sågverksegarne att köpa jord många gånger faktiskt skulle komma att verka såsom ett förbud för den enskilde jordegaren att sälja, i det att de spekulanter, som bäst äro i stånd att bjuda en nöjaktig köpeskilling, vore utestängda från täflan; och denna tanke har ju uttalats äfven här i kammaran vid föregående riksdag, att man skulle förbjuda konkurrensen och sätta ned prisen på bondehemman, om man förhindrade eller gjorde det svårt för bolagen att förvärfva fastighet. Denna åskädning har särskildt förfäktats af en ärad representant för Gefle. Men det förhåller sig i verkligheten så, att sågverksbolagen i Norrland börja bilda ringar eller karteller, såsom motionären kallar dem. De

bolag, som operera i en socken, slå sig tillsammans och infinna sig vid auktioner och dylika tillfällen; och det är helt naturligt, att de icke öfverbjuda hvarandra utan köpa tillsammans, hvarigenom de kunna pressa ned prisen snart sagdt huru mycket som helst. Härigenom har till och med inträffat det mycket märkliga i min hemsocken, att en bonde i dessa dagar kunnat köpa ett bondehemman, hvilket icke inträffat på många år; ty när sådana utjudits förr, hafva bolagen förvärfvat sig dem. Men just detta, att bolagen sammansluta sig, utestänger konkurrensen och utgör sålunda intet skäl mot en sådan lagstiftning, som här är afsedd.

Nu vill utskottet icke vara med om så stränga åtgärder, utan tror att milda åtgärder skulle visa sig tillräckligt verksamma. Särskildt påpekas i det fallet en förbättrad skogslagstiftning. Men man vet nog hvart man vill komma med den förbättrade skogslagstiftningen, nemligen till en dimensionslag, som skulle förbjuda bönderna att afverka timmer under vissa tumtal. Men förhållandet är verkligen, att bönderna i Norrland äro rädda — och det med rätta — för en sådan dimensionslag, just därför att de sett af erfarenheten, att en sådan lag snarare hjälper bolagen att komma åt hemmanen, än den hjälper bönderna att få behålla dem. Ty derigenom sättas bönderna så på det hala, att de nödgas förr eller senare sälja sina hemman till bolagen. Dessutom fruktar man naturligtvis att komma i beroende af jägerbetjeningen; då man t. ex. vill hafva en liten försäljning af timmer under det föreskrifna tumtalet, skall man måhända vara tvungen att förskaffa sig tillstånd från närmaste kronojägare, och detta vilja icke bönderna underkasta sig. Således äro de absolut emot en dimensionslag, hvilken för öfrigt, enligt min tanke, icke skulle hjälpa dem.

Det måste ju erkännas, att det är icke allenast sågverksbolagens fel, att vi kommit dit, der vi nu befinna oss. Allmogen har sjelf i det fallet försyndat sig ganska mycket. Den har varit lätt sinnig med att sälja bort sina hemman i tanke att få mycket penningar, hvilka dock ofta lätt gått sin väg, sedan de väl fått dem. Men om ock allmogen bär stor skuld, om den ock sjelf syndat, så att följderna af dessa synder komma att visa sig i tredje och fjerde led, må dock å andra sidan påpekas, att sågverksbolagen också hafva en stor andel i skulden för detta onda, särskildt derutinnan att de varit nog försigtiga att välja sina mellanhänder just ur allmogens egen klass. När en skogsfaktors- eller skogsinspektorsyssla skall inrättas, välja bolagen naturligtvis företrädesvis personer ur allmogens egen klass, ty sådana kunna lättare få till stånd handel med bönderna, emedan de äro gamla bekanta med dem. Sålunda har det icke saknats frestare och frestelser för bönderna i detta afseende.

Enligt min åsigt är det nödvändigt, att denna kammare gör ett så skarpt uttalande som möjligt, just därför att vi lyckats fästa regeringens uppmärksamhet på frågan. Den har visat sitt stora intresse för densamma, och vi hafva all anledning att vara tacksamma därför. Men deraf följer, att ju kraftigare uttalande kommer från Riksdagen, desto mera kan regeringen gripa sig an med frågan; och om kammaren fattar beslut i öfverensstämmelse med reservanternas åsigt, kan, såsom

*Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
ringen inom  
skogbyggena  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)*

*Ang. påpekats, en sammanjemkning komma till stånd, der man kan få fram en skrivelse i någon skarpare form än Första Kammaren vill. Jag har förut instämt i herr Lindhagens yrkande och skall nu herr talman, också yrka bifall till reservationen.*

*lagstiftnings- åtgärder för vidmagt- hållande af jordbruks- näringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.*  
(Forts.)

Herr A. Hedin i Stockholm: En med de förhållanden, som nu diskuteras här i kammaren, väl förtrogen man yttrade till mig i förgår: Det fans ännu en möjlighet att rädda Norrland åt Sverige, rädda det såsom hem för en fri befolkning, men den möjligheten är nu försvunnen, sedan Första Kammaren vägrat att bifalla det af Andra Kammarens reservanter föreslagna mycket beskedliga interimistiska lagförslaget; låtom oss då hoppas, att en sådan ofärd — tillade han — icke kommer att sträcka sig till någon annan del af landet. Jag skall här upprepa det svar jag gaf honom på den sista anmärkningen: Hvad är det väl, som hindrar, att icke möjligen målsmännen för andra industrier än trävaruörelsen i Norrland, t. ex. den norrländska skogsindustrien, göra samma upptäckt som den senares malsmän, nämligen att det för dem är nödvändigt att sjelfva ega den mark, fran hvilken de hemta råvaran för sin industri? Är det otänkbart, att de sydsvenska sockerbolagen skulle komma på alldes samma tanke, att de också till garanti för sin industris bestånd måste slå under sig den sydsvenska jorden eller en mycket stor del af densamma? Och för öfrigt, hafva vi icke under de senare tiderna sett, att mark, som icke af någon sådan anledning varit för bolag behöflig, af dem eftersträfvats och inkräktats endast därför, att de ville blifva herrar öfver den befolkning, som i deras granskap måste söka tak öfver hufvudet? Huru var det med Gellivarebolaget för några år sedan, som regeringen så välvilligt gick till möte till förfång för de arbetare och småindustriidkare, som kunde söka bostad der uppe? Var icke regeringen benägen, att genast när bolaget pekade på mark, som de icke behöfde, hos Riksdagen göra framställning om upplåtande om denna mark? Det är väl sålunda ganska visst, att bolagsfaran hotar äfven inom andra delar af Sverige och från andra industrier än från skogsindustrien i Norrland allenast. Den interimistiska lagen, som föreslås af Andra Kammarens reservanter, är nu afsedd att skydda endast sex län. Men är det säkert att, om den blifvit antagen äfven af Första Kammaren, det skyddet skulle blifvit verkligt allvarligt med den lydelse, lagen har i första stycket af första paragrafen, der det heter, att undantag från denna bestämmelse får göras af Kongl. Maj:t, då han för visst fall funne sådant vara nödvändigt?

Ja, jag är mycket tveksam derom. Och jag skall anhålla att få påpeka ett icke enahanda men helt analogt fall, der Kongl. Maj:ts magt att göra undantag från den lag, han sjelf stiftat, vände helt och hållet upp och ned på den grundsats, som syntes hafva dikterat lagen. När jag 1873 väckte motion om förbud för utländskt bolag att besitta fast egendom här i landet, fann jag naturligtvis nödigt att efterforska, hvad i den frågan förut förekommit. Och då fann jag af konstitutionsutskotts- betänkanden bland annat från 1856—1858 års riksdag, att den lag, som Kongl. Maj:t med sjelftagen magt och i strid med Sveriges allmänna lag, sådan den uppfattades af högsta domstolen och justitie-

kanslersemetet, hade stiftat, i tillämpningen blifvit rent af motsatsen till hvad sjelfva lagens ordalydelse angaf att den skulle betyda. Kongl. Maj:t tog sig rätt 1829 att utfärda en lag, innehållande, att fastighet icke skulle få besittas af utländske män, med mindre de ville söka svensk medborgarrätt; undantag medgåfves icke i något fall, med mindre Kongl. Maj:t dertill lemnade särskildt tillstånd. Sålunda var det alldeles tydligt, och så uppfattades lagen äfven, att rättighet för utländing att besitta fastighet här i landet skulle blifva ett undantag, som skulle göras till föremål för pröfning för hvarje särskild gång af Kongl. Maj:t. Men regeln skulle vara den, att, om en inflyttad främling ville besitta fast egendom, han då först skulle skaffa sig svensk medborgarrätt. Huru tillämpades nu detta? Enligt de siffror, som meddelats särskildt i ett konstitutionsutskottets betänkande vid 1856—1858 årens riksdag, tillämpades det så, att regeln blef undantag och undantaget regel. Konstitutionsutskottet upplyser, att i 35 fall hade af utländing sökt tillstånd att besitta fastighet beviljats och i 2 fall hade Kongl. Maj:t vägrat. Under en annan period hade af 18 ansökningar endast 2 blifvit afslagna. Ja, det upplystes, att pröfningen af dessa ansökningar gick till den grad vårdslöst till, att man kunde komma derhän att bevilja en dylik ansökning utan att den sökande utländingens verkliga namn uppgifvits eller efterfrågats. Ja, man kom derhän — det var under justitiestatsministern greve Sparres ledning och mot ifriga afstyrkanden af Palmstjerna, Gripenstedt, Carl Göran Mörner, — att man beviljade en utländing sökt tillstånd att besitta fast egendom, därför att han var fördelaktigt känd, men samtidigt vägrade honom den sökta svenska medborgarrätten!

Såsom af konstitutionsutskottets framställning vid nämnda riksdag synes, kunde man icke gerna komma längre i förvändning af syftet med 1829 års lag. När 1873 års Riksdag sedermera på grund af åtskilliga motioner ingick till Kongl. Maj:t med en begäran om framläggande af ett förslag till lag angående de villkor, hvarunder rätt att besitta fast egendom här i landet skulle kunna åt utländingar beviljas, hvad gjorde då Kongl. Maj:t? Kongl. Maj:t skref en lag, som icke innebar något annat än ett legaliserande af de missbruk, som hade egt rum alltsedan Kongl. Maj:t 1829 tog sig rätt att utfärda en lag, i hvilken han tillerkände sig befogenhet att i strid mot den allmänna lagens bestämmelser åt utländing bevilja rätt att här besitta fastighet. Inga inskränkningar alls, sådana som Riksdagen ansett så angelägna! Man blott förvandlade till lag den af Riksdagen öfverklagade praxis, hvaraf följden naturligtvis blef, att Riksdagen — åtminstone denna kammare — förkastade den onyttiga lagen för att icke med Kongl. Maj:t få dela ansvaret för en politik, mot hvilken den uttalat sitt bestämda ogillande.

Om nu Kongl. Maj:t, som ju efter den undersökning, som föranleddes af 1894 års riksdagsskrivelse, icke har vidtagit några åtgärder för att inskränka bolags förvärf af fast egendom i Norrland, icke skulle hysa den mening, som uttalats af Andra Kammaren och särskildt af reservanterna från denna kammare, så lär väl förmodligen Kongl. Maj:t komma att förfara ungefär så, som Kongl. Maj:t under en före-

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagsstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

gående period förfor vid beviljande åt utländing af rätt att besitta fast egendom, sålunda efter grundsatser helt och hållet stridande mot dem, som Riksdagen uttalat. Så länge dessa ord stå kvar »der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd» synes mig, att vi icke kunna erhålla någon garanti för en inskränkning af bolagens förvärf af fast egendom i de sex norra länen, utan skulle jag för min del önska, att dessa ord finge utgå eller att beviljandet af undantag från den i första paragrafen innehållna regeln komma under allvarsammare garantier än blott detta »der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd.»

Att det icke är så illa, som den med de norrländska förhållandena mycket förtrogne man, som jag nyss åberopade mig på, sade mig i går, torde vara mer att önska, än hoppas. Han yttrade — jag upprepar det än en gång —: så långt har det nu redan gått, att då Första Kammaren nu icke vill gå in på att skaffa Riksdagen och regeringen ett andrum för att öfverväga hvad som bör företagas, så kommer man antagligen att få tid på sig i Norrland att fortsätta den inkräkning, som länge fortgått der uppe, fortsätta den med en alldeles svindlande fart; och då skall det icke dröja länge, innan återstoden af jordbesittningen i händerna på smärre jordbrukare är reducerad till en ren obetydlighet. Jag upprepar dessa ord, därför att jag vet, att mannen i fråga har en synnerligen omfattande och noggrann kännedom om allt, hvad till denna fråga hör.

Nu kan ju icke något resultat åstadkommas vid denna riksdag, och det finnes väl heller icke någon utsigt, att, när efter så allvarliga påkänningar som de, hvilka under senare åren egt rum, Första Kammaren icke kunnat besluta sig för ett så pass beskedligt steg som detta — en interimistisk lag med rätt för Kongl. Maj:t att medgifva undantag från densamma — det finnes, säger jag, väl icke någon utsigt, att medkammaren kommer att ändra mening inom de närmaste åren. Och då förefaller det, som om den profetia, som jag nyss hörde, snart skulle hafva nått sin fullbordan.

Men det är väl också möjligt då, att detta är en förberedelse till, att Norrland öfvergår icke i svenska egares, svenska bolags händer, utan att det då blir så mycket lättare för utländingen att inkräkta en del af Sveriges mark utan att behöfva gripa till svärdet. Den profetia, som jag tillät mig att uttala såsom en slutsats af historiens lärdomar från många år tillbaka, nemligen att det vore tänkbart, att en gång i tiden Sveriges folk genom en ny reduktion kunde komma att återtaga hvad man på icke alltid hederligt sätt tillägnat sig, återtaga en del af den jord, som utgör ett oundgängligt vilkor för nationens bestånd såsom själfständig stat — detta har man uttydt såsom ett hot. Nej, det är icke något hot utan uttryck af en farhåga, som jag vet, att jag icke är ensam om att hysa och kanske knappast varit ensam om att uttala. Men hot är det visserligen, när man som svar på en sådan uttalad farhåga säger, att man har den hjälpen mot ett sådant hot, att man öfverlemnar sin egendom i händerna på undersåtar i andra länder, hvilkas regeringar hafva magt och vilja nog att skydda sina undersåtars egendom i främmande land. Detta synes mig vara ett hot. Deremot är det icke ett hot, om man uttalar såsom möjligt eller måhända sannolikt,



att det, som skett förut i detta land och i andra länder, kan komma att upprepas här, när förhållandena äro enahanda.

Bolagens magt är i sanning förfärlig. Man märker det snart sagdt dagligdags, ty den är icke utan inverkan på de politiska förhandlingarna här i landet. Det torde förtjena att erinras — eftersom man alltid synes glömma bort det — att det ekonomiska privilegium, som aktiebolagen ega uti den begränsade ansvarigheten, här i landet fått tjena till grundval för ett annat privilegium, nemligen ett politiskt privilegium, och det så, att det icke finnes någon motsvarighet dertill uti hela den civiliserade världen. På det ekonomiska privilegiet, den begränsade ansvarigheten, har man nemligen hvad hela vår landsbygd angår byggt ett politiskt privilegium i den obegränsade rösträtten, något, hvarpå exempel icke finnes å annat håll. Härigenom har skapats en magt af så utomordentlig beskaffenhet, att man, när kommunallagarna stiftades väl aldrig skulle ha kunnat inskrifva deri sådana bestämmelser, om man tänkt något närmare på följderna af *den* kommunala rösträtt, som uppkom genom 1862 års förordningar. Här kan man se betydelsen af hvad som en gång blifvit häfdvunnet. Huru många gånger har icke denna kammare röstat för en reform af den kommunala rösträtten, hvartill icke eljest finnes något motstycke i vår lagstiftning? Men den står alltjemt kvar, ty den jemkning, som nyss vidtogs, förtjenar knappt nämnas. Den står kvar ännu, och det ehuru man torde kunna med säkerhet påstå, att hade detta närmare öfvervägts, när kommunallagarna skrefvos, så hade aldrig dessa lagar kommit att innehålla en sådan röstskala, som den, hvilken ännu finnes kvar i kommunallagarna för landsbygden. Detta gör, att man tycker det vore vida rimligare, om betydande *personligheter*, betydande genom rikedom, begåfning och sin talang, inom sin ort egde en sådan stor magt. Men nej, här i Sverige är det nu så, att det just är bolagen, som förvärfvat den politiska magten, och det i sådan grad, att den magt, som dessa anonyma bolag ega, med säkerhet kan jemföras med den magt, som här i landet fordoms låg i händerna på mera betydande medlemmar af de privilegierade stånden. Detta är ett högst egendomligt faktum. Och om en sådan bolagsmakt kommer att uppenbara sig äfven inom andra delar af Sveriges rike än Norrland, hvad kommer då att stå kvar af den svenska folkfriheten? Det är, såsom jag nyss nämnde, icke otänkbart, att äfven andra industriens mälsmän skola komma att göra samma upptäckt och drifva samma lära som de norrländska skogsegarne, eller att de, för att vara vissa på beståndet af sin industri, anse nödvändigt att ega den mark, ifrån hvilken de hemta sin råvara och den mark, der arbetaremassorna bo. Närmast förefaller det mig nu, som om någonting sådant vore att befara i södra delen af landet.

Ja, jag har velat särskildt anmärka, att jag fruktar, att, äfven om denna provisoriska lag blifver antagen, den tilläfventyrs icke skall kunna medföra någon synnerligen kraftig verkan, ty jag är icke viss om att regeringens åskådningssätt beträffande bolagen och bolagens magt något så när ens öfverensstämmer med Riksdagens. Jag skall för närvarande inskränka mig till att instämma i det yrkande, som framstälts af motionären, herr Lindhagen.

Ang.  
lagstiftnings-  
ätgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
naringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

Herr Höjer: Herr greve och talman! Jag skall villigt erkänna, att jag saknar hvarje kompetens att yttra mig i denna fråga, om icke den egenskapen att jag är dalkarl möjligen skulle kunna skänka mig en dylik kompetens.

Hvarför jag begärt ordet är egentligen för att, så godt jag kan, bemöta några punkter, som nyss förekommit i min högt ärade vän på karlshamnsbanken herr Meyers anförande, och hvilka jag anser innehålla stora villomeningar. Genom hans anförande gick det såsom en röd tråd den der bekanta Manchester-doktrinen, enligt hvilken det är en fullkomlig styggelse, att staten skulle på något som helst sätt ingripa reglerande i de enskildes affärsverksamhet. Herr Meyer är den rene manchestermannen, som vill lemna all mensklig handel och vandel fria och som vill, att — såsom det heter på manchestermännens språk — »naturens lagar skola få ostördt verka»; och han tror, i likhet med Richard Cobden och John Bright, orubbligt på hvad de kalla »de ekonomiska intressenas slutliga harmoni». — Ja, jag var manchesterman, äfven jag, en gång i tiden, men, mina herrar, det var i min gröna ungdom. Nu har jag helt och hållet kommit ifrån dessa villomeningar och fått en helt annan uppfattning om statens rätta förhållande till den enskilde, just med afseende på de ekonomiska företelserna inom samhället. Jag måste erkänna, att det mycket ofta kan blifva en ren nödvändighet, att staten i det allmännas intresse griper reglerande in genom sin lagstiftning.

Detta är en socialistisk åsigt, säger man. Ja, det är möjligt att så är, men det är något, som jag icke kan hjälpa; jag hyser en sådan åsigt, och många göra det med mig. Herr Meyer vet lika väl som jag — ja, bättre än jag — att statssocialismen vinner terräng mer och mer för hvarje dag, och detta har nog sina orsaker. I all synnerhet synes det mig, om jag går till den föreliggande frågan, att, såsom herr Lindhagen och reservanterna utförligt utvecklat och såsom det blifvit påyrkadt i tjoftals till utskottsbetänkandet fogade intyg, det är för staten en rent af bjudande pligt att reglerande ingripa i de norrländska förhållandena, för att icke dessa aflägsna landsändar skola helt och hållet förvandlas till en ödemark.

Min högt ärade vän har — och jag väntade detta från honom, emedan *han* knappast annat kunde göra — åberopat såsom skäl emot motionen, att vår nuvarande lagstiftning erkänner — för herr Meyer väl alldeles obetingadt och utan några som helst inskränkningar, förmodar jag — principen om eganderätten i allmänhet och om eganderätten till fastighet i synnerhet, således den eganderätt, hvarom närmast här är fråga. Jag vill då erinra min ärade vän derom, att eganderätten i allmänhet och eganderätten till fast egendom i synnerhet i själfva verket icke är någonting annat än en historisk kategori, som uppkommit efter hand med den historiska utvecklingen. Jag vill också fästa hans uppmärksamhet derpå, att egande- och nyttjanderätten till fastighet är, så vidt jag känner, icke i någon stat i hela vida världen fri från vissa inskränkningar. Hos oss är, såsom vi alla känna, denna egande- och nyttjanderätt exempelvis begränsad genom expropriationslagen, skogslagstiftningen och genom det förbud, som finnes för utländingar att utan Kongl. Maj:ts tillstånd besitta fast egendom i riket.

Jag är således, i motsats till herr Meyer, af den uppfattning, att det är så långt ifrån att den provisoriska lagstiftning, som motionären föreslagit, och som blifvit af utskottsreservanterna från denna kammare obetingadt understödd, skulle stå i strid med nu gällande lagstiftningsprinciper, att den tvärtom står med desamma i fullkomlig samklang.

Den ärade talaren nämnde också, att befolkningen der uppe i Norrland »icke blifvit mindre bofast», derigenom att en mängd hemman öfvergått i bolagens ego. »Den har icke blifvit hemlös», påstod han. Jag kan icke begripa, huru min ärade vän kan hysa en sådan åsigt efter de hundratals, ja, tusentals vittnesbörd om ett rakt motsatt förhållande, hvilka så att säga dag efter dag kastats oss i ansigtet. Frågan är ju numera den, om de fordom själfständiga bönderna på de norrländska hemmanen skola efter hand förvandlas till idel arrendatorer eller landbönder under de stora skogsbolagen, och om de, i stället för att såsom förut vara både formaliter och realiter själfständiga, nu skola blifva i alla afseenden osjälfständiga, för att till sist, såsom många gånger redan händt, hemfalla till fattigvården?

När den ärade motionären hade ordet, citerade han ett yttrande af Agardh, hvilket yttrande denne, om jag förstod den ärade talaren rätt, skulle ha fält med afseende å tillämpningen af 1824 års afvittringsstadga. Han talade om »en kronogodsens tredje förskingring» här i Sverige. Ja, det är väl ingen af er, mina herrar, som icke från svenska historien känner till, att den oundvikliga följderna af kronogodsens två första förskingningar i vårt land varit två stora reduktioner; och i likhet med den siste ärade talaren tror jag fullt och fast, att om vi icke snart af rena klokhetsskäl gå med på den provisoriska lagstiftning, som reservanterna från Andra Kammaren föreslagit, eller om vi, kort sagdt, icke söka förebygga, att detta onda blir allt större och större, blir i själfva verket denna tredje reduktion, reduktionen af f. d. kronohemman i Norrland, en alldeles oundviklig nödvändighet, såsom varande den sista möjliga utvägen att af Norrland rädda hvad som räddas kan. Det finnes ett gammalt latinskt ordspråk, som säger: *Salus rei publicæ summa lex esto*, eller »statens väl vare högsta lag». Denna sats är till sin innebörd rent socialistisk, om man så vill; och äfven jag står på statssocialistisk ståndpunkt, då jag anser, att, om statens väl ovillkorligen fordrar, att den må gripa in i den enskildes egande- och nyttjanderätt, vi då måste underkasta oss äfven ytterligheten af en ny »kronogodsens reduktion». Men det vore väl, om vi för att undgå denna ytterlighet begagnade oss af de andra utvägar, som ännu möjligen kunna stå oss till buds.

På grund af hvad jag anfört, ber jag att få instämma i den reservation, som i denna punkt blifvit vidfogad utskottets betänkande.

Herr Dahlstedt: Herr grefve och talman! Det har blifvit så mycket sagdt i denna stora och allvarliga fråga, att knappast någonting mer är att tillägga. Men då jag är representant för en ort, som lifligt beröres af denna fråga, torde det icke vara ur vägen, att jag nu säger några ord.

Jag vill då först bekänna, att då jag läste utskottets förevarande betänkande, blef jag till att börja med glad öfver att finna, huru

Ang.  
lagstiftnings-  
utgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
närigen inom  
skogsbödderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang. utskottet började sin motivering. Jag tänkte mig, att slutet äfven lagstiftnings- skulle motsvara början och att det hela skulle utmynna i, minst sagdt, åtgärder för ungefär hvad reservanterna här föreslagit. Utskottet säger först, att vidmagt- här föreligga missförhållanden och faror, men sedan svänger det helt hållande af jordbruks- enkelt om och menar, att det icke är så farligt ändå. näringen inom

De af motionären föreslagna medlen synas icke utskottet vara tillräddliga och icke heller tillräckliga, utan utskottet föreslår en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri anhålles, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida det kan befinnas vara *behöfligt* och *lämpligt*, att något härvidlag göres. Utskottet har sålunda under sitt arbete med denna fråga kommit till det resultat, att det till och med sätter i fråga, huruvida det är nödvändigt, att något i saken bör göras.

Jag tillåter mig då att påpeka, hurusom under de senare åren hafva höjts röster, som yrkat på en ändring af ifrågavarande missförhållanden. Redan år 1893 beslöt Vesterbottens läns landsting att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan derom, att Kongl. Maj:t härvidlag »måtte skyndsamt ingripa, innan all utsigt till räddning vore för sent». Uti den sista femårsberättelsen från hvardera af de två nordligaste länen anföres åtskilligt, som bör väga tungt vid denna frågas afgörande, då det kommer från ett så opartiskt håll som Konungens befallningshafvande. Så heter det t. ex. i berättelsen från Norrbottens län: »Angående sågverkens förvärf af hemman inom länet hänvisas till tabell 5. Vid en jemförelse mellan denna och motsvarande tabeller till de tvenne senaste femårsberättelserna visar sig, att sågverksbolag vid 1885 års slut inom länet egde nära 49 mantal, vid 1890 års slut — — — nära 103 mantal och vid 1895 års slut 124 mantal. Denna ökning har onekligen varit så stor, att, enligt hvad här ofvan framhållits, den innebär en stor fara för den sjelfegande jordbruksklassens bestånd inom vissa delar af länet». Konungens befallningshafvande i Norrbottens län skriver, bland annat, följande: »Klart är dock, att i och med den omfattning, som denna näringsgren erhåller, förhållanden kunna uppstå, som måste betecknas såsom afgjordt menliga, särskildt det förhållandet, att, i den mån skogsrörelsen utvidgas, *jordegendomen* börjar att i allt vidsträcktare omfattning *öfvergå i trävaruindustriens ego*»; och på ett annat ställe i samma berättelse heter det: »Tilltager detta skogsindustriens fastighetsförvärf i allt mer stegrad omfattning, såsom på månet håll synes vara att motse, blir sådant likbetydande med att den sjelfegande allmogeklassen icke blott icke når önskvärd förkofran, utan utsättes för en påtaglig och ödesdiger tillbakagång. Här föreligger ett område, der tvenne betydelsefulla och hvar för sig högst afsevärda ningars intressen på ett betänkligt sätt bryta sig emot hvarandra.»

Under den sista tiden hafva, jag skulle nästan kunna säga, nödrop höjts från alla delar af Norrland, och jag har för min del med intresse följt med de uttalanden, som kommit särskildt från min hembygd; och jag vill konstatera, att ortens förnämsta män hafva, såvidt mig är bekant, instämt i nödroppen.

Mina herrar! Min öfvertygelse är sålunda, att något måste göras och att det är en fara, som här föreligger. Jag säger detta därför, att jag tror, att om den sjelfegande bondeklassen i Norrland dukar

under, innebär detta den största olycka, som kan hända den nordliga halfvan af Sverige, och får det gå, som det gått hittills, så sker detta så småningom. De hemman, som sakna skog, få nog vara kvar så länge, men verkliga s. k. skogshemman öfvergå undan för undan till och med uppe i lappmarkens fjellbygder i bolagens ego. Under hvarje år, som går, göra bolagen nya landvinningar der uppe. Afvittringen har tilldelat hemmanen i Vesterbottens lappmarker afsevärda, icke sällan mycket värdefulla skogsmarker, som kunnat för evärdliga tider för befolkningen blifva ett det säkraste stöd för dess existens i denna karga landsända. Bäst hade varit, om utvecklingen gått derhän, att bolagen köpt skogen, men icke sjelfva hemmanen; det hade derjemte varit ett ideal, om för hvarje hemman skogsallmänningar blifvit afsatta. Då hade icke något sådant behöft inträffa som t. ex. nödåren 1892 och 1893, då lappmarkens fjellsocknar måste vädja till den allmänna välgörenheten inom Sveriges land, utan då hade dessa socknar haft motståndskraft mot dylika förfärliga nödår, som när som helst kunna inträffa i Norrlands fjellbygder.

Endast en sak till vill jag ytterligare tillägga. Det har sagts, att Norrland icke kan blifva ett jordbrukande land. Men, mina herrar, på grund af den erfarenhet, som jag har härutinnan, måste jag säga, att så kunna endast de tala, som icke känna till förhållandena der uppe. En adertonårig vistelse i södra lappmarkens bygder har sagt och lärt mig något helt annat, nemligen att der finnas öfverallt stora förutsättningar för ett godt och fruktbringande jordbruk. Denna modernnärning har äfven der uppe gått raskt framåt, trots det att bolagen köpt så många hemman, på hvilka jordbruket i allmänhet gått tillbaka. Vesterbottens läns landtmäterikär har sagt, att i Vesterbottens lappmarker är endast en tjugonedel af den odlingsbara jorden uppodlad, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att detta påstående icke innebär någon öfverdrift.

Då tiden är långt framskriden och åtskilliga andra frågor förekomma på föredragningslistan och då det vore önskligt, om vi kunde få dessa afgjorda på förmiddagen, skall jag inskränka mig till att tillägga endast ett slutord.

Mina herrar! Jag förenar mig med dem, som yrka bifall till reservationen, och jag gör det i den förhoppningen, att vid en eventuel sammanjemkning af kamrarnes olika beslut måtte kunna åstadkommas ett mera bestämdt och allvarligt skrivelseförslag än det, som nu är antaget af Första Kammaren. Jag byser för min del den fasta tillförsigten, att regeringen skall göra hvad den kan för att räcka Norrland en hjälpsam hand; vid Konungens rådsbord sitta nu tvenne ledamöter, som hvar för sig i egenskap af landshöfdingar underskrifvit dessa berättelser, hvarur jag nyss citerade några ord, och jag är öfvertygad om, att dessa herrar med det varma intresse, som de hysa för Norrlands utveckling i en sund riktning, och med den kannedom, som de hafva om förhållandena der uppe, skola göra sitt bästa, för att denna högeligen viktiga fråga måtte få en för Norrland gynsam och lycklig lösning.

Herrar *Kronlund* och *Boström* instämde med herr *Dahlstedt*.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
naringen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang.  
lagsstifnings-  
ätgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
naringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

(Forts.)

Herr Branting: Jag har endast begärt ordet för att på uppmaning af norrländska arbetaregrupper i denna debatt understryka, att de norrländska arbetarnes sympatier i den stora fråga, som här behandlas, helt och hållet stå på motionärens sida. Deras syn på och deras kännedom om bolagsväldet är icke för detta mera gynnsamt än den uppfattning om detsamma, som de norrländska sjelfgande eller f. d. sjelfgande bönderna hafva bekommit. Och ehuru dessa arbetare i åtskilliga stycken kunna ha erfarenhet om andra sidor af detta bolagsväldet än den sjelfgande befolkningen, så mötas dock alla derutinnan, att de anse, att det blir rättslöshet och sjelfherskardöme, som råder hvar helst bolagsväldet får innästla sig.

Det finnes påtagliga exempel härför, som från arbetaresynpunkt skulle kunna framdragas; och man kan ju lätt förstå, att minnet af sådana tilldragelser som exempelvis de, hvilka timade för två år sedan i Sundsvalls sagverksdistrikt, ligga och gro länge nere ibland de djupa lagren af befolkningen och icke förbleknar så snart, utan följer med dessa arbetare, då de spridas Norrland rundt, och stannar kvar hos dem, hvar helst de sedan söka arbete. Men öfverallt mötas för öfrigt desse af precis samma slags erfarenheter och samma dofva jämsning bland arbetarne. Och kan man vänta annat än sådana frukter, när det ständigt kommer nya exempel, liggande inom hvars och ens personliga erfarenhet, på den rättslöshet, hvori den arbetande befolkningen befinner sig gent emot de stora mäktiga bolagen?

Jag har här framför mig några aktstycken, som, utan att vara på något sätt ovanliga eller på något sätt ge en öfverdrifven bild, dock äro tillräckligt karakteristiska och typiska för att kunna här i all korthet omnämnas. Vi ha först en person, som varit maskinist i ett stort bolags tjänst i närheten af landshöfding Hamiltons landshöfdinge-residens; han hade varit anställd hos bolaget sedan år 1894, då denna bolagets fabrik började, och enligt de arbetslistor, som der fördes och hvilka jag sjelf sett, har denne man arbetat så strängt, att det varit månader, som han arbetat 26 skift om 12 timmar hvardera och dessutom i samma månad ända till 169 timmars öfvertid. Och, såsom han skrifer i ett bref, »så efter allt detta, efter många, långa års styft arbete blef min lön afsked för alls ingenting.»

Hans kontrakt föreskref uttryckligen tre månaders uppsägning. Hans betyg styrker, att han icke begått något fel. Men orsaken till hans afskedande var det, att på platsen hade bildats en förening, i hvilken han var sekreterare, och arbetarne i denna förening hade öfverenskommit om att framlägga ett förslag till ny prislista; han afskedades dagen efter, och trots alla bestämmelser i kontraktet, måste han sluta ögonblickligen!

På sådant sätt förfara bolagen, när de känna sig tillräckligt kapitalistiskt starka för att kunna så handtera s. k. fria svenska medborgare. Detta är äfven ett exempel på den respekt, som bolagen hafva för sina egna aftal. Se här ett annat. Jag har här i min hand en skrift, deri arbetarne hos ett bolag meddelas, »att nedanstående, förut lemnade aflöningsuppgift kommer att tillämpas från och med den 1 februari 1901». Skrifvelsen är å bolagets vägnar undertecknad af ett par personer och af dem påtecknad: »Gäller för 1901». Den inne-

håller jemväl följande: »Denna öfverenskommelse gäller med två månaders uppsägning från någöndera sidan», och så ytterligare namnen på samma personer. Men senare ha samma personer tillskrifvit och undertecknat en sats af innebåll: »Ofvanstående öfverenskommelse är uppsagd från och med denna dag och upphör alltså att vara gällande den 16 juni 1901.» Alltså, efter en kort tid konvenerade icke längre detta aftal bolagets ledande män, utan då skrefs helt enkelt en ny förklaring, trots det, att den gamla skulle vara gällande för år 1901 och sedan med två månaders uppsägning.

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Sådana små bevis på den rättslöshet, för hvilken arbetarne äro utsatta gent emot dessa kapitalstarka bolag, förekomma oupphörligt i arbetarnes erfarenhet, och det är därför alldeles klart, att arbetarnes sympatier i ett fall som detta helt och odeladt skola öfverensstämma med deras, som, fastän ur andra synpunkter, vilja bekämpa bolagsväldet.

Det skall icke falla mig in att här ytterligare upptaga de betraktelser öfver framtiden, som knutits vid Ågardhs märkliga ord om *kronogodsens förskingring*; jag har endast att med tacksamhet inkassera åtskilliga af de uttalanden, som här blifvit gjorda, och jag skall måhända vid lämpligt tillfälle påminna om dem.

Jag vill till sist göra en liten erinran med anledning deraf, att det från åtskilliga håll sagts, dock utan att det kommit fram i denna diskussion, så vidt jag hört åtminstone, att det skulle vara ett slags inkonsequens från socialdemokratisk synpunkt att, såsom jag har gjort, instämma i den Lindhagenska motionens åskådning. Jag är glad öfver, att detta kommit så pass mycket fram, att jag blir i tillfälle att bemöta det och att derigenom om möjligt kunna undanrödja en anledning till missförstånd emellan två klasser i vårt samhälle, som borde gå tillsammans, nemligen våra arbetande småbönder och våra industriarbetare.

Det är mycket sant, att socialismens teoretici varit de första, som med skärpa och eftertryck framhållit kapitalkoncentreringens faktum och deraf dragit vissa slutsatser äfvensom att de i en stark kapitalkoncentrering sett ett nödvändigt genomgångsled till en bättre sakernas ordning. Men derifrån är steget stort till att de socialistiska idéernas målsmän skulle vilja främja en sådan stor kapitalistisk utveckling, likgiltiga för hvilka lidanden densamma under sin framfart bereder befolkningen. Redan Marx, som af många ju anses vara så doktrinär, har i förordet till sin »Kapital» framhållit på det eftertryckligaste, att de nödvändiga samhällsfacerna låta sig visserligen icke öfverspringas, men man kan dock mildra födslovandorna för det nya samhället. Och öfverallt, der den moderna socialdemokratien vunnit mera plats i sambället, så att den kunnat lägga kraftig hand vid samhällsförbättringsarbetet, har allt mer och mer enligt sakens natur arbetet på en mildring af de lidanden, som kapitalismen bringar, fatt träda och måst träda i förgrunden af vårt partis verksamhet.

Jag anser mig därför befinna mig icke blott i fullständig öfverensstämmelse med rättvisa och billighet och med allmänna humanitära synpunkter, utan också i fullkomligt god harmoni med den moderna socialdemokratien, när jag för min del lifligt ansluter mig till den

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringsen inom  
skogbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.

tankegång, som utvecklas i herr Lindhagens motion och nu hemställer om bifall till det yrkande, som han här har gjort.

(Forts.)

Herr Öberg: Herr talman! Visserligen har jag flera gånger förut här i Riksdagen tagit till orda, när dylika frågor som denna varit på tal, och då gifvit min ståndpunkt angående denna fråga till kända, nemligen att åtgärder böra vidtagas för att förhindra bolagens förvärf af fast egendom der uppe i Norrland, men då jag sjelf är en representant för en af de bygder, som beröras af denna fråga, kan jag icke underlåta att äfven nu understryka det, att Norrland i detta fall har stora behof, som måste tillgodoses. Norrland går enligt min tanke en stor fara till mötes, om ett öfverhandtagande bolagsvälde der skall allt mer och mer få vinna insteg; det insteg, som bolagsväldet nu har, är redan det allt för stort. Det vore derfor synnerligen önskligt, om denna kammare så enhälligt som möjligt ville antaga det förslag, som reservanterna framlagt i sin vid lagutskottets betänkande fogade reservation, på det att Kongl. Maj:ts regering snarast möjligt kunde taga denna allvarliga fråga om hand. Undanskjutes denna allvarliga fråga till en så att säga obegränsad framtid, förutser jag i likhet med många andra af kammiarens ledamöter, att man på det sättet har försummat mycket. Man har der uppe i nordanbygd fäst så stor uppmärksamhet vid detta bolagens öfverhandtagande välde öfver den fasta egendomen, att man i dessa dagar till och med har velat sätta i fråga, huruvida det egentligen vore på sin plats, att man vidtog några försvarsåtgärder i afseende å Norrland, då nu Norrlands bygd mer och mer öfvergår i bolagens händer. Som ett rop der uppifrån nordanbygd ber jag att få återgifva ett yttrande, som återfinnes i en bland de bilagor, som åtfölja lagutskottets utlåtande, och hvilket yttrande lyder som följer: »Hvad skall man säga om dess söner, hvilka under sådana förhållanden icke hafva några hus och hem — i detta ords egentliga betydelse — att försvara, utan i farans stund föredraga att vända fäderneslandet ryggen i stället för att offra lif och blod för — bolagen? Tager man vidare med i räkningen, att i bolag ofta, stundom större delen, utländskt kapital är intresserad, så ligger det ju i öppen dag, att enbart denna omständighet kan komma att få den mest ödesdigra betydelse vid krigiska förvecklingar. En tillfredsställande lösning af frågan om bolagens jordförvärf anse vi derfor vara lika så vigtig och nödvändig som andra försvarsfrågor, och detta så mycket hellre, som lösningen icke torde kräfvat millioner och åter millioner, utan endast klar blick och god vilja från lagstiftningens sida.» Så långt gå nödroppen der uppifrån beträffande bolagsförvärf, att man till och med vill sätta försvarsfrågan på spel.

Åtskilligt annat skulle ju kunna vara att säga rörande denna fråga, och jag tror icke, att man kan säga för mycket härutinnan om önskvärdheten af att snart få bot och bättring i de nu rådande missförhållandena. För att söka ådagalägga storleken af bolagens fastighetsförvärf, har jag jemte en min länskamrat sökt att med tillhjälp af länskungörelserna öfver lagfarter, som beviljats åt bolag, utreda, hvilken utsträckning bolagens förvärf af fast egendom der uppe tagit under tiden från år 1895, och ehuru våra valkretsar ligga utefter kusten och



sålunda icke i detta fall kunna jämföras med de skogrika socknarne ofvan om den norra stambanan, ha likväl bolagen, enligt hvad vi funnit, under denna tid förvärfvat sig fast egendom för en sammanlagd köpesumma af 1,200,000 kronor i rundt tal. Detta bevisar bland annat, att sedan bolagen köpt de värdefullaste hemmanen i skogsbygderna, ha de numera slagit sig på att köpa de mera skogrika hemmanen äfven vid kusterna.

Att detta bolagens förfarande har en menlig inverkan på allmogeklassens ställning är ju gifvet, ty genom hemmanens öfvergång på bolagen, försämras hemmanens afkastning allt mer och mer, emedan bolagen icke egna den omtanke åt jordbrukets skötsel, som sjelfegande bonden förut gjorde. Här har man visserligen velat framhålla, att bolagen sköta sin jord ganska bra, men med den kändedom, som jag har om förhållandena i de norrländska bygderna, får jag säga, att skötseln af bolagens hemman är långt ifrån bra, undantagandes dock de hemman, der bolagens egna tjänstemän bo. Genom detta bolagens jordförvärf tränges enligt min mening allmogeklassen allt mer och mer tillbaka, och om det fortgår längre på detta sätt, kommer den att få göra en likadan erfarenhet som de nomadiserande lapparne, d. v. s. varda nästan undanträngda helt och hållet, och det trots att vi allmogemän älska vår hembygd och vilja behålla densamma.

I fråga om jordbrukets skötsel der uppe har också från åtskilliga håll invändts det, att jordbruksförhållandena der äro sådana, att man icke kan reda sig som jordbrukare derstädes. Jag har sjelf, ur snart sagdt skogsmark, brutit min torfva och der byggt min bostad, i hvilken jag har mitt hem, och jag har såsom sådan nybyggare fått kännas vid jordbrukarens mången gång svåra lott, men jag vet också, att om jordbruket i Norrland skötes på ett rätt sätt, så föder det sin man, så att han kan lefva af detsamma. Talet om, att jordbruket med hvad dertill hörer icke skulle i Norrland vara lönande, är därför enligt min tanke icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag, herr talman, att få instämna med dem, som yrka bifall till lagutskottsreservanternas förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan; 2:o) på bifall till nämnda hemställan med den af herr Centerwall föreslagna ändring deri; och 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i fråga om förevarande punkt af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservation. Herr talmannen ansåg sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu, sedan till kontraposition antagits yrkandet om bifall till utskottets hemställan, uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med afslag å hvad lagutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 48 bifaller den i fråga om denna punkt af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservation, röstar

Ja;

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbruks-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Voteringen utföll med 152 ja mot 36 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Sedan härupå *punkten 2* föredragits, anförde

Herr Lindhagen: Som bekant, har Första Kammaren redan afslagit utskottets hemställan i denna punkt, och den har gjort detta på den grund, att det från skogsvårdssynpunkt skulle vara ytterst förkastligt att belasta en skogsmark med servitut för skogsfång och bete. Detta yrkande framställdes i Första Kammaren under en sen timme af tvenne ledamöter af skogskomitén. Denna komité har nemligen uttalat sin förkastelsedom öfver en sådan anordning, och det var derför endast i full konsekvens med den inom komitén uttalade uppfattningen, som Första Kammaren fattade sitt beslut. I sjelfva verket borde jag med den ståndpunkt, som jag intager i denna fråga, i viss mån icke hafva något emot ett sådant resultat, ty derigenom har det af mig förfäktade påståendet om egostyckningslagens högst obetydliga förmåga att kunna bibehålla den sjelfgäende befolkningen der uppe i Norrland fått en ganska kraftig understrykning. Men å andra sidan kvarstår det som ett ostridigt faktum, att egostyckningar från bolagshemman nu ske på sådant sätt, att i allmänhet ingen kan på dem vara besuten, och det är ju derför i alla fall en vigtig angelägenhet att behjerta, att man kommer derhän, att man vid dessa egostyckningar tager mera hänsyn till, att ändamålet med dem åtminstone i någon mån fylles.

Vid sådant förhållande är det väl ett något förhastadt beslut af Första Kammaren, då den afklipper all möjlighet till utredning angående denna del af frågan; det kunde ju ha varit nog, om under debatten framhölls, att man härvidlag hellre borde begagna sig af den formen, att man tilldelade mark, än att man använde servitut.

Det är också en ytterligt sydsvensk syn på tingen, att man under nuvarande förhållanden kan tänka sig jordbruk och boskapsskötsel i Norrland, utan att på samma gång beredes tillfälle till bete i skogarne. Skogarne i Norrland äro ännu så vidsträckta och dominerande, så att man icke kan afvisa fordran på betesrätt i skogarne, i annat fall kan icke gerna någon boskapsskötsel der förekomma.

Jag vill afstå från min längre gående reservation, då ett bifall till den icke kan leda till något resultat, men vill hafva till protokollet antecknadt, att det beslut, som Första Kammaren i denna punkt fattat, enligt mitt förmenande är ett förhastadt beslut, då det förhindrar en ändring af egostyckningslagen, som, låt vara att den enligt utskottets förslag icke blir af så stor betydelse, som man föreställer sig, dock är vigtig nog och derför bör genomföras, medan det finnes något kvar att stycka der uppe af de hemman, bolagen redan förvärfvat. En

anledning till denna frågas upptagande ligger emellertid redan i Riksdagens beslut under första punkten af utskottets hemställan.

Jag har icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Sedan slutligen utskottets under *punkten 3* gjorda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Dahlstedt, som yttrade: Endast några ord vid denna punkt. Inom Norrland råder blott en mening derom, att ett stort och ödesdigert misstag begicks vid afvittringarna inom södra lappmarkerna, då allmänningar derstädes icke blefvo afsatta af de skogsanslag, som tilldelades de afvittrade hemmanen, hvilka allmänningar sedermera skulle hafva varit till största gagn för kommunerna. Nu föreslås här, att ofvanför odlingsgränsen inom Doretea och Vilhelmina socknar, der afvittringen nu skall påbörjas, dylika allmänningar skulle genom afvittringen komma till stånd. Jag instämmer till fullo häri; och af hvad som här redan blifvit sagdt i denna sak torde herrarne vara på det klara med, att det är alldeles nödvändigt. Men jag vill stryka under, hvad utskottet i sin motivering äfven framhållit, att det finnes tre andra socknar inom Vesterbottens lappmark, der — så vidt mig är bekant — afvittringen icke är afslutad, nemligen Stensele, Tärna och Sorsele, och der är detta behof af allmänningar lika stort som i Vilhelmina och Dorotea. Ty är det erkänt, att man bort bilda allmänningar i lappmarkssocknarne i allmänhet, således äfven i de nedre delarne af lappmarkerna, måste väl detta ännu mera vara fallet i de trakter, som ligga längst upp mot fjellen. Det är eudast för att stryka under utskottets yttrande, som jag begärt ordet i denna punkt, att de åtgärder i förevarande syfte, som möjligen komma att vidtagas, då frågan kommer till Kongl. Maj:t, måtte utsträckas äfven till dessa tre nämnda socknar. Jag anhåller att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Lindhagen: Vid denna punkt ha Andra Kammarens ledamöter inom utskottet afgifvit en reservation med yrkande, att ett tillägg måtte göras till motiveringen för utskottets hemställan.

Förhållandet är nemligen det, att enligt motionen föreligger i denna punkt endast yrkande om, att vid ännu ogjord afvittring skulle den skogsmark, som tilldelades hemman, till en afsevärd del afsättas till skogsallmänningar. Men man kan emellertid tänka sig, att afvittringen der uppe äfven i öfrigt kan ordnas på annat sätt. Medan kronan ännu har förhållandena i sin hand, kan och bör möjligen tills vidare all afvittring inställas, så att man blir i tillfälle att närmare undersöka den lämpligaste användningen för kronans skogar i dessa trakter. Då jag icke kunnat göra någon fullständig utredning i denna del af frågan, har jag endast velat göra en antydning om denna sak i motionens motivering utan att framställa något särskildt yrkande, men jag tror dock, att det vore af ganska stor betydelse, om denna kammar i samma syfte gör ett tillägg till motiveringen i den nu nämnda

Ang.  
lagstiftnings-  
åtgärder för  
vidmagt-  
hållande af  
jordbrugs-  
näringen inom  
skogsbygderna  
i Norrland  
och Dalarne.  
(Forts.)

Ang. lagstiftnings-  
 ätgärder för  
 vidmagt-  
 hållande af  
 jordbruks-  
 näringen inom  
 skogsbygderna  
 i Norrland  
 och Dalarne.  
 (Forts.)

rigtningen. I annat fall har egentligen Riksdagen för sig afklippt all befogenhet att upptaga en sådan fråga, och regeringen har icke heller någon särskild anledning utöfver sitt eget intresse för saken att undersöka detta förhållande, i fall man nu inskränker sig till att yrka på, att allmänningar skola afsättas. Om vi särskildt tänka på förhållandena inom Dorotea socken, så vet man, att sågverksbolag redan lära ha inköpt alla hemman der ofvan odlingsgränsen, innan ännu någon afvittring i fråga om dem kommit till stånd. Afvittringen skulle alltså der få den egendomliga uppgiften, att på kronans bekostnad skulle från dess mark gifvas bort skog till hemman, om hvilka man på förhand vet, att de skola för aktieegarnes räkning användas till helt andra ändamål.

Jag tror därför, att i motiveringen lämpligen bör göras det tillägget, att en undersökning härvidlag må ega rum, så att det blir utredt, huruvida en inskränkning i skogsanslagen skall vidtagas eller om dessa skogsanslag skola användas på annat sätt än till bildande af allmänningar. På det sättet skulle denna fråga, som sagdt, kunna hållas öppen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan, med tillägg af den i reservationen af Andra Kammarens ledamöter inom utskottet föreslagna motiveringen.

Herr Dahlstedt: Jag har icke någon invändning att göra emot den föregående ärade talaren, men jag skall dock med anledning af hans yttrande be att få säga ett par ord. Han satte i fråga, likasom reservanterna från denna kammare, att skog skulle tilldelas hemmanen ofvan odlingsgränsen endast för tillgodoseende af det nödiga husbehovet. Jag tror, att det är allmänt känt och erkänt, att jordbruksnäringen i Norrland, sådana som förhållandena nu äro, behöfver ett stöd. Är detta i allmänhet behöfligt, så är det absolut nödvändigt beträffande dessa egentliga fjelltrakter i lappmarken. Jag tillåter mig därför att såsom representant för dessa trakter säga, att dessa fjellbygder behöfva framför hvarje annan bygd i Norrland det stöd, som allmänningar kunna skänka dem. Gällande afvittringsstadga föreskrifver, bland annat, att skogsanslag skall tilldelas de hemman, som skola afvittras; och om detta anslag blir stort, så blir allmänningen också stor i förhållande dertill och således af beskaffenhet att kunna lemna så mycket bättre stöd. Det är detta jag velat påpeka. Det inverkar icke något, att bolagen hafva hemman inom Dorotea. Om det blir beslutadt af Riksdagen och regeringen, att allmänningar skola komma till stånd och att så stor del af skogsanslagen som möjligt skola ingå i dessa allmänningar, så komma dock dessa skogskomplex nu ifrågavarande fjelltrakter till godo. För min del önskar jag därför, att dessa fjellhemman måtte få så stor del af skogsanslaget som möjligt, på det att allmänningarna måtte bli stora och värdefulla. Fjellbefolkningen behöfver sådana allmänningar för sin existens särskildt under missväxtår.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner blef utskottets hemställan bifallen af kammaren,

som för sin del tillika godkände det tillägg till utskottets motivering, som innefattades i den af herr Zetterstrand m. fl. vid punkten afgifna, utskottets utlåtande vidfogade reservation.

#### § 4.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 49, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 1 i lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895 blef af kammaren godkänt.

#### § 5.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget lagutskottets utlåtande n:o 50, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om rösträtt vid prestval.

I berörda inom denna kammare af herr *J. P. Jansson* i Saxhyttan afgifna motion, n:o 67, hade föreslagits,

att Riksdagen ville för sin del antaga följande ändrade lydelse af § 26 mom. 1 uti lagen om presterliga tjänsters tillsättande den 26 oktober 1883:

Rösträtt vid prestval tillkommer — — — — —

och att ej heller någon må i valet deltaga med större röstetal för jordbruksfastighet än en tjugonedel och för andra beskattningsföremål än en tvåhundrededel af församlingens hela röstetal — — — — —

skall bråktalet bortfalla. > — — — — —

Utskottet hemställde,

att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade beträffande grunderna för utskottets hemställan reservation afgifvits af herrar *Nilsson* i Skärhus, *Andersson* i Helgesta, *Jansson* i Djursätra och *Lindhagen*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr Elowson: Uti det utlåtande, som nu för kammaren föredragits, uttalar lagutskottet såsom ett kategoriskt omdöme det påståendet, att en ändring i fråga om rösträtten vid prestval nyligen egt rum, beroende derpå, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet genomförts. Lagutskottet påpekar, hurusom rösträtten vid kyrkostämma sammanhänger med rösträtten å kommunalstämma. Det är, som bekant, samma rösträtt och samma röstberäkning med undantag af vissa fall, såsom i afseende på personer, hvilka anmält sig till utträde ur svenska statskyrkan eller äro främmande religionsbekännare. Rösträtten vid kommunalstämma åter är enligt

regeln bestämmande för rösträtten och, med några i lagen angifna jemkningar, äfven för röstberäkningen vid prestval. Af detta sammanhang drager utskottet den slutsatsen, att, då en förändring af röstberäkningen på kommunalstämma egt rum, denna förändring också skulle inverka på röstberäkningen vid prestval. Utskottet uttalar sig bestämdt för, att »det är stäldt utom allt tvifvel, att den i lagen den 9 november 1900 genomförda begränsningen af den kommunala rösträtten på landet också skall ega tillämpning vid prestval.»

Oaktadt detta utskottets kategoriska uttalande, tillåter jag mig likväl vara af en annan mening.

Kommunalförfattningen och kyrkostämmoförordningen å ena sidan samt lagen angående prestval å den andra höra icke till samma kategori af lagar. De två förstnämnda stiftas och ändras genom samstämmande beslut af Kongl. Maj:t och Riksdagen, men lagen angående prestval är af kyrkolags natur. För ändring af densamma erfordras således kyrkomötets samtycke. Denna lag af 1883 har också tillkommit på det sättet. Riksdagen godkände år 1883 Kongl. Maj:ts förslag till lag angående prestval, hvilken lag skulle träda i stället för den förnt gällande af 1843. Samma år öfverlemnade Kongl. Maj:t en proposition derom till kyrkomötet, som sammanträdde på hösten. På kyrkomötet uppstod en diskussion om densamma, slutande med att kyrkomötet för sin del godkände lagen. Då således en förordning i slutet af år 1900 blifvit antagen, hvarigenom den kommunala rösträtten på landet blifvit begränsad, inverkar detta på röstberäkningen vid kyrkostämma, men det inverkar icke på röstberäkningen vid prestval, just därför att kyrkomötet icke yttrat sig om den saken. Prestvalsförordningen kan enligt min mening icke ändras, utan att kyrkomötet gifver sitt samtycke till ändringen.

Denna uppfattning gjorde sig äfven hos mig gällande förlidet år, då Riksdagen, som bekant, godkände ett framlagdt förslag till ändring af den kommunala rösträtten på landet. Jag intresserade mig specielt för denna fråga, och jag sökte då taga reda på, huruvida det förslag, som var framställt, kunde i någon mån influera på lagen angående tillsättande af prester. Jag kom då, liksom nu, till det resultatet, att något bindande sammanhang ej kunde finnas på grund deraf, att prestvalsförordningen är af kyrkolags natur. Jag hörde icke heller någon talare i denna kammare eller öfver hufvud taget under någon debatt vid förlidet års riksdag sätta i fråga, att förslaget om begränsning af rösträtten på landet skulle afslås därför, att detsamma, om det blefve lag, kunde inverka på röstberäkningen vid prestval, derom fråga icke vore väckt. Jag följde denna fråga med intresse äfven efter riksdagens slut. Kongl. Maj:t remitterade nemligen ärendet för yttrandes afgifvande till Konungens befallningshafvande i alla län, och så vidt jag kunnat finna, var det endast en af Konungens befallningshafvande, som satte i fråga, att den af Riksdagen antagna lagen skulle ogillas på den grund, att lagen af nämnda myndighet sattes i samband med prestvalsförordningen. Kongl. Maj:t ogillade emellertid detta och gaf i stället sin sanktion åt Riksdagens beslut om begränsning af den kommunala rösträtten på landet. Deraf drager jag den slutsatsen, att Kongl. Maj:ts mening angående rösträtten vid prestval är oförändradt

densamma nu, som den var år 1883, då lagen derom utfärdades. Röst-rätten och röstberäkningen vid prestval står naturligtvis i något slags samband med rösträtten och röstberäkningen vid kyrkostämma. Af hvad jag tagit mig friheten att anföra är det emellertid tydligt, att röstberäkningen vid prestval måste rätta sig efter röstberäkningen vid kyrkostämma, sådan den var vid en viss tid, nemligen då lagen om prestval antogs och publicerades.

Om nu utskottets ifrågavarande mening, hvilken, såsom jag tror mig ha påvisat, icke håller streck, skulle få göra sig gällande, skulle det möjligen föranleda åtskilligt obehag och kanhända onödiga besvär öfver prestval. På grund af lagutskottets oemotsagda auktoritet skulle det kunna inträffa, att man vid uppgörandet af vallängder för prestval toge hänsyn till denna auktoritet och läte den förändring i den kommunala rösträtten, som inträffat, göra sig gällande äfven vid val af prest. Häradskrifvare, som har att upprätta vallängd, och valför-rättare skulle möjligen kunna föranledas att göra detta, och församlings-medlemmar skulle likaledes kunna föranledas att onödigtvis anföra besvär öfver för rättadt val.

Allt detta skulle dock tvifvelsutän icke i högsta instans leda till något resultat. Ty någon förändring uti 1883 års lag angående tillsättning af presterliga tjänster har helt visst icke framgått såsom följd af 1900 års begränsning af röstberäkningen vid kommunalstämma. Det lär emellertid icke kunna motsägas, att lagen angående prestval är af kyrkolags natur, hvadan ändring deri kräfver samtycke af kyrkomöte.

Utskottet har, som sagdt, uttalat ett kategoriskt omdöme. Reservernarterna deremot ha en mycket sväfvande mening om, huruvida ändring i bestämmelserna angående prestval egt rum eller icke. För min del får jag säga, att jag anser, att sådan ändring ej egt rum. Jag anser därför, att kammaren icke borde godkänna lagutskottets utlåtande, emedan man dermed skulle godkänna den uppfattningen, att förändring af röstberäkningen vid prestval egt rum; och detta skulle föranleda åtskilliga praktiska olägenheter.

För att eliminera denna mening skulle man kunna gå flera olika vägar. Man skulle kunna gå den vägen att yrka bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen. Man skulle också kunna yrka bifall till motionen. För min del hyser jag den åsigten, som också uttalades vid 1883 års kyrkomöte, att begränsningen af rösträtten vid prestval bör vara något större än vid kommunalstämma; således skulle jag icke hafva någonting emot syftet i motionen, men jag kan icke vara med om de siffror, som der äro anförda.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten att framhålla lär man, såsom kammaren torde finna, icke kunna komma till något resultat i denna fråga, så vida icke kyrkomötet dertill lemna sitt bifall. Då kyrkomötet, som bekant, sammanträder år 1903, skulle, om kammaren önskar en ändring i denna sak, det enklast gå så till, att vid nästa års riksdag här i kammaren motion väckes om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t framlägger de förslag till ändring af 26 § i lagen om tillsättande af presterliga tjänster — det är den paragrafen, som handlar om röstberäkningen — hvilka Kongl. Maj:t kunde finna lämpliga; om dessa förslag framläggas för

Riksdagen under förra hälften af året och för kyrkomötet under senare hälften af året, torde ett resultat kunna uppnås.

För närvarande skulle jag vilja tillstyrka bifall till motionen såsom en opinionsyttring, detta, ehuru jag, som nämndt, icke är belåten med de siffror, motionären har använt för att fastslå en ytterligare begränsning af rösträtten vid prestval. Detta synes mig vara att föredraga framför att yrka bifall till utskottets hemställan med ogillande af dess motivering; och jag förmodar, att kammaren skall vara villig att på de af mig anförda grunderna uttala en opinionsyttring i denna fråga.

Jag anhåller alltså, att herr talmannen behagade framställa proposition på, att kammaren med afslag å utskottets framställning måtte bifalla motionen.

Häruti instände herrar *von Schéele* och *Jansson* i Saxhyttan.

Herr Lindhagen: Såsom herrarne finna, har jag jemte några andra utskottsledamöter från denna kammare vid betänkandet fogat en reservation, berörande motiveringen för den hemställan, hvartill utskottet kommit. För min del är jag af en annan åsigt än den föregående ärade talaren rörande frågan, huruvida den nya lagen angående den kommunala rösträtten inverkar på lagen angående prestval. I likhet med utskottet är jag fullt öfvertygad derom, att en återverkan här måste anses ega rum. Men jag är, i likhet med de öfriga reservanterna, af olika åsigt rörande sättet, hvarpå bestämmelsen angående den kommunala rösträttens på landet begränsning skall anses hafva inverkat på prestvalsförordningen, därför att den senares bestämmelser äro i ifrågavarande afseende otydliga. Nog är det t. ex. uppenbarligen ett orimligt resultat, hvartill utskottet kommit, då det uppgifver, att i en kommun, der högsta röstetalet är 1,600 röster, när fråga är om utföring af den kommunala rösträtten, en viss person G. kan vid prestval föfoga öfver ej mindre än 1,944 röster — således ett afsevärdt större antal röster än i förra fallet. Huru kan man komma till ett sådant resultat, då man utgår från den af utskottet tydligt uttalade satsen, att den år 1900 genomförda begränsningen af den kommunala rösträtten på landet också skall ega tillämpning vid prestval?

Jemte denna anledning till, att vi reservanter önskat en annan motivering, må ock en annan framhållas: vi hafva velat uttala våra sympatier för motionen, något, hvarom utskottet deremot ej velat vara med. Och då nu äfven genom ett bifall till motionen en opinionsyttring till förmån för densamma skulle, på sätt herr Elowson påvisat, kunna komma till stånd, skall jag i sakens nuvarande läge be att få förena mig med honom i yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Då det, enligt min uppfattning, är stäldt utom allt tvifvel, att den begränsning af den kommunala rösträtten på landet, som skett, måste anses inverka äfven på rösträtten vid prestval, skall jag, under åberopande för öfrigt af de skäl, som i lagutskottets betänkande finnas anförda, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.



Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen.

### § 6.

Sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 10, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli, hvilket memorial härefter föredrogs, blef af kammaren godkänt.

### § 7.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 88, *Ang. ändrade villkor för lån från odlingslänefonden.*

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 1 april 1901 hade Kongl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten proposition föreslagit Riksdagen medgifva, att följande ändrade allmänna villkor och bestämmelser finge tillämpas å de lån, som hädanefter intill utgången af år 1903 från odlingslänefonden utlemnades, och, hvad anginge bestämmelserna i mom. 13 här nedan, jemväl å sådana derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats:

#### »Mom. 1. — — — — —

*Mom. 4.* Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledning och afdikning beräknas komma att uppgå beträffande lånesökandenas andelar i företaget, dock med iakttagande, dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga åttio procent af det jordförbättringsvärde, som, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen vitsorda, belöper å lånesökandenas mark, skolande lanttagaren genom kontant tillskott, materialier eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

#### *Mom. 5. — — — — —*

Utskottet hemställde,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att följande ändrade allmänna villkor och bestämmelser må tillämpas å de lån, som hädanefter intill utgången af år 1903 från odlingslänefonden utlemnas, och, hvad angår bestämmelserna i mom. 13 här nedan, jemväl å sådana derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats.

#### *Mom. 1. — — — — —*

Ang. ändrade  
vilkor för lån]  
från odlings-  
lånefonden.  
(Forts.)

*Mom. 4.* Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledning och afdikningen beräknas komma att uppgå beträffande lånesökandenas andelar i företaget, dock med iakttagande, dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga sjuttio procent af det jordförbättringsvärde, som, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda, belöper å lånesökandenas mark; skolande låntagaren genom kontant tillskott, materialier eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

I vid utlåntandet fogad reservation hade herrar *H. P. P. Tamm* och *Pehrson* i Törneryd hemställt, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr *Pehrson* i Törneryd: Vid det förhållande, att detta ärende föredrages så sent på förmiddagens plenum och då jag icke vill gifva anledning till, att vi skola få något aftonplenum i dag, vill jag härmed tillkännagifva, att jag skall finna mig uti att allenast hafva haft tillfälle att i den utskottets utlåtande bifogade reservation uttala min från utskottsmajoritetens uppfattning afvikande åsigt.

Jag har, herr talman, under sådana förhållanden intet yrkande att framställa.

Herr *Ivar Månsson*: Då den föregående talaren icke fränställt något yrkande, är det klart, att jag från min synpunkt icke har något att gent emot honom i sjelfva hufvudfrågan anföras. Jag skall blott hemställa, att kammaren ville i mom. 4 af utskottets hemställan vidtaga ett par mindre förändringar — hvilka redan af Första Kammaren antagits — på det öfverensstämmelse mellan kamrarnes beslut i frågan må kunna vinnas. Mitt förslag innebär, dels att i nämnda moment orden: »*beträffande lånesökandenas andelar i företaget*» måtte utgå (detta på den grund, att det torde vara svårt att i hvarje fall få utrönt, huru stora de olika lånesökandenas olika andelar i företaget äro), dels att orden »*enligt hvad*» utgå (endast en redaktionsförändring) och ordet »*vitsorda*» ersättes med: »*anse sig kunna vitsorda*» samt orden: »*belöper å lånesökandenas mark*» likaledes utgå.

Momentet skulle således komma att erhålla följande ändrade lydelse:

»*Mom. 4.* Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledning och afdikningen beräknas komma att uppgå, dock med iakttagande, dels att kostnaden för s. k. tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas, dels ock att lånet ej må öfverstiga sjuttio procent af det jordförbättringsvärde, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen *anse sig kunna* vitsorda; skolande låntagaren

genom kontant tillskott, materialier eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lända lånebidraget.» Ang. ändrade villkor för lån från odlingslänefonden.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på mitt yrkande, att utskottets hemställan måtte bifallas med dessa nu af mig angifna ändringar i mom. 4. (Forts.)

Herr *Boström* instämde häruti.

Herr Nordström i Höglunda: Då reservanten icke framställt något yrkande, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan, med den af herr Ivar Månsson föreslagna förändringen.

Med herr Nordström instämde herr *Sandquist*.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen i ämnet framställt propositioner, biföll kammaren utskottets hemställan med den af herr Ivar Månsson der föreslagna ändring.

### § 8.

Statsutskottets slutligen föredragna utlåtande n:o 89, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt Tuolluvara grufaktiebolag af kronan tillhörig mark i Norrbottens län, blef af kammaren godkändt.

### § 9.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt småskolelärareseminarium;

n:o 90, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i visst fall för lärare eller lärarinna vid folkskola;

n:o 91, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om statsbidrag till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid högre folkskolor, hvilka af sjukdom äro urständsatta att fullgöra sin tjänst;

n:o 92, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift den 12 mars 1886 i syfte att lapp må erhålla ersättning för renar, som dödats af jernvägståg; och

n:o 93, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 8 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884.

## § 10.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtande och memorial: n:o 13, angående användande af riksbankens vinst för år 1900; och n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott,

## § 11.

Justerades protokollsutdrag.

## § 12.

	Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:				
herr	<i>P. F. Landelius</i>	under 3 dagar fr. o. m. den	23	dennes,	
»	<i>B. A. R. Petersson</i> i Skurö	» 14 » » »	25	»	
»	<i>A. A. Johansson</i> i Mölls-				
	torp	» 14 » » »	28	»	
»	<i>C. G. Johansson</i> i Aflösa	» 6 » » »	28	»	
»	<i>J. W. Bengtsson</i> i Hä-				
	radsköp	» 6 » » »	28	»	
»	<i>S. M. Petersson</i> i Snällebo	» 14 » » »	26	»	
»	<i>J. A. Kinnman</i>	» 10 » » »	29	»	
»	<i>O. Persson</i> i Killebäckstorp	» 10 » » »	25	»	
»	<i>P. Svensson</i> i Bondön	» 10 » » »	28	»	
»	<i>C. Hj. Wittsell</i>	» 10 » » »	25	»	
»	<i>N. Andersson</i> i Pettersborg	» 8 » » »	25	»	
»	<i>A. T. Carlheim-Gyllensköld</i>	» 14 » » »	24	»	

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,35 e. m.

In fidem  
*E. Nathorst Böös.*